

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ БОШ ПРОКУРАТУРАСИ
АКАДЕМИЯСИ ҲУЗУРИДАГИ ИЛМИЙ ДАРАЖАЛАР БЕРУВЧИ
DSc.31/31.12.2020.Yu.67.01 РАҚАМЛИ ИЛМИЙ КЕНГАШ**

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
БОШ ПРОКУРАТУРАСИ АКАДЕМИЯСИ**

ИБРАГИМОВ ДИЁРБЕК ШУХРАТ ЎҒЛИ

**ВОЯГА ЕТМАГАНЛАР ҲАҚИДАГИ ҚОНУНЧИЛИК ИЖРОСИ
УСТИДАН ПРОКУРОР НАЗОРАТИНИ ТАШКИЛЛАШТИРИШ ВА
УНИНГ ҲУҚУҚИЙ АСОСЛАРИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ**

12.00.07 - Суд ҳокимияти. Прокурор назорати. Ҳуқуқни муҳофаза қилиш фаолиятини
ташқил этиш. Адвокатура

**Юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD) диссертацияси
АВТОРЕФЕРАТИ**

Тошкент шаҳри – 2022

Фалсафа доктори (PhD) диссертацияси автореферати мундарижаси
Contents of the abstract of the dissertation of the Doctor of Philosophy (PhD)
Оглавление автореферата диссертации доктора философии (PhD)

Ибрагимов Диёрбек Шухрат ўғли

Вояга етмаганлар ҳақидаги қонунчилик ижроси устидан прокурор назоратини ташкиллаштириш ва унинг ҳуқуқий асосларини такомиллаштириш.....3

Ibragimov Diyorbek Shuxrat ugli

Organization of prosecutorial supervision over the execution of the legislation on juveniles and improvement of its legal basis.....24

Ибрагимов Диёрбек Шухрат ўғли

Организация прокурорского надзора за исполнением законодательства о несовершеннолетних и совершенствование её правовых основ.....42

Эълон қилинган ишлар рўйхати

Список опубликованных работ
List of published scientific works.....47

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ БОШ ПРОКУРАТУРАСИ
АКАДЕМИЯСИ ҲУЗУРИДАГИ ИЛМИЙ ДАРАЖАЛАР БЕРУВЧИ
DSc.31/31.12.2020.Yu.67.01 РАҚАМЛИ ИЛМИЙ КЕНГАШ**

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
БОШ ПРОКУРАТУРАСИ АКАДЕМИЯСИ**

ИБРАГИМОВ ДИЁРБЕК ШУХРАТ ЎҒЛИ

**ВОЯГА ЕТМАГАНЛАР ҲАҚИДАГИ ҚОНУНЧИЛИК ИЖРОСИ
УСТИДАН ПРОКУРОР НАЗОРАТИНИ ТАШКИЛЛАШТИРИШ ВА
УНИНГ ҲУҚУҚИЙ АСОСЛАРИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ**

12.00.07 - Суд ҳокимияти. Прокурор назорати. Ҳуқуқни муҳофаза қилиш
фаолиятини ташкил этиш. Адвокатура

**Юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD) диссертацияси
АВТОРЕФЕРАТИ**

Тошкент шаҳри – 2022

Фалсафа доктори (PhD) диссертацияси мавзуси Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация комиссиясида В2021.1.PhD/Үи487 рақам билан рўйхатга олинган.

Диссертация иши Ўзбекистон Республикаси Бош прокуратураси Академиясида бажарилган.

Диссертация автореферати уч тилда (ўзбек, инглиз, рус (резюме) Илмий кенгаш веб-саҳифасида (www.proacademy.uz) ва «ZiyoNET» Ахборот-таълим порталида (www.ziyounet.uz) жойлаштирилган.

Илмий раҳбар:

Пулатов Бахтиёр Халилович
юридик фанлар доктори, профессор

Расмий оппонентлар:

Джураев Ихтиёр Бахтиёрович
юридик фанлар доктори, доцент

Рамазонова Наргиза Абдурашидовна
юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD)

Етакчи ташкилот:

Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлиги
қошидаги Юристлар Малакасини ошириш маркази

Диссертация ҳимояси Бош прокуратура Академияси ҳузуридаги илмий даражалар берувчи DSc.31/31.12.2020.Үи.67.01 рақамли Илмий кенгашнинг 2023 йил 25 январь 10:00 даги мажлисида бўлиб ўтади (Манзил: 100047, Тошкент шаҳри, Шаҳрисабз кўчаси, 42. Тел.: (99871) 202-04-96; факс: (99871) 233-35-81; e-mail: info@proacademy.uz).

Диссертация билан Бош прокуратура Академиясининг Ахборот-ресурс марказида танишиш мумкин (19-рақами билан рўйхатга олинган). (Манзил: 100047, Тошкент шаҳри, Шаҳрисабз кўчаси, 42, e-mail: info@proacademy.uz)

Диссертация автореферати 2023 йил 12 январда тарқатилди.

(2023 йил “12” январдаги 19-рақамли реестр баённомаси).

Д.М.Миразов

Илмий даражалар берувчи Илмий кенгаш раиси ўринбосари, юридик фанлар доктори, профессор

Л.Х.Исоқов

Илмий даражалар берувчи Илмий кенгаш котиби, юридик фанлар доктори, доцент

Ф.Х.Рахимов

Илмий даражалар берувчи Илмий кенгаш қошидаги Илмий семинар раиси, юридик фанлар доктори, профессор

КИРИШ (фалсафа доктори (PhD) диссертацияси аннотацияси)

Мавзунинг долзарблиги ва зарурати. Дунёда вояга етмаганларнинг ҳуқуқлари ва қонуний манфаатларини ҳимоя қилиш энг долзарб масалалардан бири ҳисобланади. Зеро, вояга етмаганлар ўзларининг ҳуқуқларини ҳимоя қилишда бошқаларга нисбатан ёш, ҳаётий тажриба ва бошқа бир қатор омилларга кўра кўшимча кафолатларга муҳтож шахслар ҳисобланади. Хусусан, БМТнинг Инсон ҳуқуқлари умумжаҳон декларацияси, Бола ҳуқуқлари тўғрисидаги конвенцияси ҳамда шу каби қатор халқаро ҳужжатларда болаларнинг алоҳида ғамхўрлик ва ҳимояга эга эканлиги белгилаб берилди. Буларнинг барчаси, халқаро майдонда вояга етмаганларнинг нафақат ҳуқуқлари ва қонуний манфаатларини ҳимоя қилиш, балки бу соҳадаги қонунчиликнинг ижроси устидан самарали назорат механизмларини такомиллаштиришга алоҳида эътибор қаратиш лозимлигини кўрсатиб бермоқда.

Жаҳонда бола ҳуқуқларини қай даражада таъминланаётганлиги ҳамда давлатлар бола ҳуқуқларини рўёбга чиқаришга қайтарзда интилаётганлигини ўлчайдиган “KidsRight Indeks” халқаро рейтингида боланинг яшаш, соғлиқ, таълим олиш, ҳимояланиш ҳамда бола ҳуқуқлари учун қулай муҳит яратиш каби мезонлар орқали давлатлар фаолияти баҳоланади ҳамда 2021 йилда ушбу рейтингда Ўзбекистон 182 та давлатлар орасида 89-ўринни эгаллаган¹. Бу эса вояга етмаганларнинг ҳуқуқ ва эркинликларини ҳимоя қилиш, қонуний манфаатларини таъминлашда прокуратура органлари фаолиятини такомиллаштириш борасида муҳим илмий-амалий тадқиқотлар олиб бориш заруриятини юзага келтирмоқда.

Республикада вояга етмаганларнинг ҳуқуқлари ва қонуний манфаатларини ҳимоя қилишнинг миллий ҳуқуқий тизими яратилган бўлиб, ушбу соҳада қонунларнинг аниқ ва бир хилда ижросини таъминлаш борасида прокуратура органлари томонидан назорат тадбирлари ўтказилмоқда. Хусусан, прокуратура органлари томонидан амалга оширилган назорат тадбирлари натижасида 2020 йилда 20 252 нафар, 2021 йилда 115 678 нафар, 2022 йилнинг 6 ойида эса 31 086 нафар вояга етмаганларнинг ҳуқуқлари тикланган². Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш.М.Мирзиёевнинг Кичик ёшдаги болаларни тарбиялаш ва таълим бериш бўйича иккинчи Бутунжаҳон конференциясида “Бирлашган Миллатлар Ташкилоти Бош Ассамблеясининг болалар тарбияси масалалари умумбашарий тараққиётга эришишнинг муҳим омили экани тўғрисида махсус резолюциясини қабул қилиш, ушбу ҳужжатда ота-оналарнинг болалар сифатли таълим ва тарбия олиши, маънавий ва жисмоний баркамоллигини таъминлашдаги ролини, уларнинг қобилият ва салоҳиятларини тўлиқ намоён этиш борасидаги масъулиятини янада ошириш

¹ Электрон манба: <https://www.kidsrights.org/research/kidsrights-index/> (мурожаат вақти: 05.11.2022).

² Ўзбекистон Республикаси Бош прокуратураси ягона ҳисоботлар портали // Электрон манбаа: <http://report.bp.gov> (мурожаат вақти: 09.08.2022).

каби масалалар ўз ифодасини топиши лозим”³, деб билдирган фикрлари ҳам мазкур соҳани илмий тадқиқ этиш зарурлигидан далолат беради.

Ўзбекистон Республикасининг “Прокуратура тўғрисида”ги (2001), “Бола ҳуқуқлари кафолатлари тўғрисида”ги (2008), “Васийлик ва ҳомийлик тўғрисида”ги (2014) қонунлари, Ўзбекистон Республикаси Президентининг “2022-2026 йилларга мўлжалланган Янги Ўзбекистоннинг Тараққиёт стратегияси тўғрисида”ги (2022), “Бола ҳуқуқларини таъминлаш тизимини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисидаги (2021) Фармонлари, Вазирлар Маҳкамасининг “Етим болалар ва ота-она қарамоғидан маҳрум бўлган болаларни ижтимоий қўллаб-қувватлашга доир қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги (2021), ““Васийлик ва ҳомийлик тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси Қонунини амалга оширишга доир норматив-ҳуқуқий ҳужжатларни тасдиқлаш тўғрисида”ги (2014) қарорлари ҳамда мавзуга оид бошқа норматив-ҳуқуқий ҳужжатларда белгиланган вазифаларни амалга оширишда ушбу диссертация тадқиқот иши муайян даражада хизмат қилади.

Тадқиқотнинг республика фан ва технологиялар ва ривожланишининг устувор йўналишларига мослиги. Диссертация тадқиқот иши республика фан ва технологиялар ривожланишининг “I. Ахборотлашган жамият ва демократик давлатни ижтимоий, ҳуқуқий, иқтисодий, маданий, маънавий-маърифий ривожлантиришда инновацион ғоялар тизимини шакллантириш ва уларни амалга ошириш йўллари” устувор йўналишига мувофиқ бажарилган.

Муаммонинг ўрганилганлик даражаси. Мамлакатимизда вояга етмаганларнинг ҳуқуқлари ва қонуний манфаатларини ҳимоя қилиш, улар томонидан ҳуқуқбузарликларни олдини олиш, бола ҳуқуқлари бўйича халқаро стандартларнинг ўзига хос хусусиятлари, жумладан вояга етмаганларнинг процессуал ҳуқуқий ҳолатлари Д.И.Бабажанова, Ш.К.Ганибаева, М.Ю.Гасанов, З.Н.Эсанова, Ф.Л.Мируктамова, Н.А.Рамазонова ва Б.А.Умирзаковлар томонидан тадқиқ этилган.

Шунингдек, вояга етмаганлар ҳақидаги қонунчилик ижроси устидан прокурор назоратининг ташкилий-ҳуқуқий асосларини такомиллаштиришга оид масалаларнинг айрим жиҳатлари А.Т.Алламуратов, И.Б.Джураев, З.С.Ибрагимов, А.Б.Комилов, О.М.Мадалиев, Б.Х.Пулатов, Ф.Х.Рахимов, М.Х.Рустамбоев, Б.С.Саломов, Т.А.Умаровлар томонидан ўрганилган.

МДҲга аъзо давлатларда вояга етмаганларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилиш ва ушбу соҳага оид қонунлар ижроси устидан прокурор назоратининг баъзи ўзига хос жиҳатлари А.С.Арутюнян, С.Л.Алексеев, В.Г.Бессарабов, В.И.Басков, Т.А.Васильева, А.Ю.Винокуров, Ю.Е.Винокуров, Т.Г.Воеводина, А.В.Ермаков, В.Н.Калинин, А.Я.Сухарев, А.С. Якубов ва бошқаларнинг илмий ишларида тадқиқ этилган.

---

³ Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Кичик ёшдаги болаларни тарбиялаш ва таълим бериш бўйича иккинчи Бутунжаҳон конференцияси очилиш маросимидаги нутқи // Янги Ўзбекистон, 2022 йил 16 ноябрь, №234 (756).

Хорижий олимлар Н.Братина Т.Добрин, М.Журичич, С.Паулин, С.Зупансич, (Словения), Т.Гриссо, М.Левик, Э.Скотт, Л.Steинберг (АҚШ), К.Катерин, Б.Хов (Канада), Х.Херрнфелд (Германия) ва бошқалар томонидан мазкур мавзунинг муайян масалалари тадқиқ этилган.

Ўзбекистон Республикасида вояга етмаганлар ҳақидаги қонунчилик ижроси устидан прокурор назоратини ташкиллаштириш ва унинг ҳуқуқий асосларини такомиллаштириш масалалари мавзуси махсус тадқиқ этилмаган, алоҳида монографик тадқиқот олиб борилмаган.

Диссертация тадқиқотининг диссертация бажарилган олий таълим муассасасининг илмий-тадқиқот ишлари режалари билан боғлиқлиги. Диссертация мавзуси Ўзбекистон Республикаси Бош прокуратураси Академиясининг илмий тадқиқот ишлари режасига мувофиқ “Вояга етмаганлар ҳақидаги қонунчилик ижроси устидан прокурор назоратини ташкиллаштириш ва унинг ҳуқуқий асосларини такомиллаштириш” масалалари доирасида амалга оширилган (2021-2022).

Тадқиқотнинг мақсади. Вояга етмаганлар ҳақидаги қонунчилик ижроси устидан прокурор назоратини ташкиллаштириш ва унинг ҳуқуқий асосларини такомиллаштириш масалалари бўйича илмий асосланган таклиф ва тавсиялар ишлаб чиқишдан иборат.

Тадқиқотнинг вазифалари:

вояга етмаганлар ҳақидаги қонунчилик ижроси устидан прокурор назорати тушунчаси ва мазмун-моҳиятини илмий-назарий жиҳатдан таҳлил этиш;

вояга етмаганлар ҳақидаги қонунчилик ижроси устидан прокурор назоратининг мақсади, вазифалари ва ўзига хос хусусиятларини таҳлил этиш ва унинг мазмун-моҳиятини очиқ бериш;

вояга етмаганлар ҳақидаги қонунчилик ижроси устидан прокурор назоратининг ҳуқуқий асосларини тадқиқ этиш;

вояга етмаганлар ҳақидаги қонунчилик ижроси устидан прокурор назоратининг муҳим йўналишларини таҳлил этган ҳолда, ундаги мавжуд хато ва камчиликларни бартараф этишга оид илмий-амалий ҳамда қонунчиликни такомиллаштиришга оид хулосаларни ишлаб чиқиш;

вояга етмаганлар ҳақидаги қонунчилик ижроси устидан прокурор назоратини режалаштириш ва ташкил этишни такомиллаштириш масалаларини тадқиқ этиш;

хорижий мамлакатларда прокуратура органлари томонидан вояга етмаганларнинг ҳуқуқлари ва қонуний манфаатларини ҳимоя қилиш, мазкур соҳада қонунчилик ижроси устидан прокурор назоратини амалга оширишнинг қиёсий-ҳуқуқий тадқиқ этиш орқали илғор ижобий тажрибаларни мамлакатимиз қонунчилигига, прокуратура органлари фаолиятига жорий этиш юзасидан таклифлар ишлаб чиқиш;

вояга етмаганлар соҳасида ваколатли идораларнинг фаолиятини таҳлил этиш, доимий равишда йўл қўйиб келинаётган қонунбузарликларни аниқлаш

ва уларни бартараф этиш орқали ушбу соҳада прокурор назорати самарадорлигини ошириш бўйича таклифлар ишлаб чиқиш;

прокуратура органларида вояга етмаганларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилиш ҳамда қонунчилик ижроси устидан назоратни амалга оширишнинг мавжуд ташкилий асосларини ўрганиш орқали ушбу соҳада прокурор назоратини такомиллаштиришда инновацион ёндашувларни жорий этиш бўйича асосланган таклифлар ишлаб чиқиш.

Тадқиқотнинг объекти вояга етмаганлар ҳақидаги қонунчилик ижроси устидан прокурор назоратини ташкил этиш ҳамда уни такомиллаштириш билан боғлиқ бўлган ҳуқуқий муносабатлар ҳисобланади.

Тадқиқот предмети вояга етмаганлар ҳақидаги қонунчилик ижроси устидан прокурор назоратининг ташкилий-ҳуқуқий тартибга солишга қаратилган норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар, ҳуқуқни қўллаш амалиёти, айрим хорижий мамлакатлар қонунчилиги ва амалиёти ҳамда юридик фанда мавжуд бўлган концептуал ёндашувлар, илмий-назарий қарашлардан иборатдир.

Тадқиқотнинг усуллари. Тадқиқот олиб боришда қиёсий-ҳуқуқий, илмий манбаларни комплекс тадқиқ этиш, социологик (анкета сўровлари), эмпирик материал ва статистик маълумотлар таҳлили, қонун ҳужжатларини шарҳлаш, кузатув, ҳуқуқни қўллаш амалиётини ўрганиш каби усуллардан фойдаланилган.

Тадқиқотнинг илмий янгилиги қуйидагилардан иборат:

ҳаётга, соғлиққа, жинсий эркинликка, оилага, ёшларга ва ахлоққа, ҳаёт ёки соғлиқ учун хавфли бўлган, қийноққа солиш ва бошқа шафқатсиз, ғайриинсоний ёки кадр-қимматни камситувчи муомала ҳамда жазо турларини қўллаш каби жиноятларни содир этганлик учун илгари ҳукм қилинганлик васийлик ва ҳомийликни рад этувчи жиноят турлари сифатида белгиланиши исботланган;

Болалар масалалари бўйича комиссияларда зиммасига юклатилган вазифаларни сифатли ва тўлақонли бажарилишини таъминлаш мақсадида Болалар масалалари бўйича Қорақалпоғистон Республикаси, вилоятлар ва Тошкент шаҳар ҳудудий комиссияларининг намунавий таркибида масъул котиб вазифасини Болаларнинг ижтимоий ҳимоя қилиш масалалари котибияти бошлиғи, Болалар масалалари бўйича туман (шаҳар) комиссияларининг намунавий таркибида эса масъул котиб вазифасини туман ҳокимлигидаги Болаларни ижтимоий ҳимоя қилиш бўлими бошлиғи бажариши лозимлиги илмий асосланган;

етим болаларнинг уй-жойга бўлган ҳуқуқларини тўлиқ рўёбга чиқариш мақсадида қонун ҳужжатларида белгиланган муддатларда етим болаларга тураржойлар ажратилиши таъминланмаган ҳолларда туман (шаҳар) прокуратуралари туман (шаҳар) ҳокимликларига қонун бузилиши, унинг келиб чиқиш сабаблари ва бунга имконият яратиб бераётган шарт-шароитларни бартараф этиш юзасидан тақдимнома киритилиши зарурлиги ушбу соҳани бевосита тартибга солувчи норматив-ҳуқуқий ҳужжатнинг ўзида белгилаб берилиши лозимлиги асослаб берилган;

васийлик ва ҳомийлик тўғрисидаги қонунчилик ижроси устидан назорат олиб бориш, васийликдаги ва ҳомийликдаги вояга етмаган шахсларнинг мулкӣ ва шахсий номулкӣ ҳуқуқлари ва қонуний манфаатларини ҳимоя қилиш, бошланғич профессионал таълимга жалб этишни таъминлашга доир қонунчилик ҳужжатлари ижроси устидан назоратни ташкил этиш, ижтимоӣ ҳимояга муҳтож болаларнинг ижтимоӣ ёрдам олишга бўлган ҳуқуқи қафолатлари ҳақидаги қонунчилик ижросини назорат қилиш ҳамда меҳрибонлик уйлари ва болалар шаҳарчаларида ва Республика ўқув-тарбия муассасаларида вояга етмаганлар ҳуқуқлари амалга оширилиши устидан назоратни ташкил этиш, болаларга нисбатан баданга шикаст етказиш ва болалар билан шафқатсиз муносабатда бўлиш сабабларини таҳлил қилиш Бош прокуратуранинг Вояга етмаганлар ҳақидаги қонунчилик ижроси устидан назорат бошқармасининг асосий вазифалари сифатида, шунингдек Олий ва ўрта махсус таълим вазирлигини (профессионал таълим қисми бўйича) Бошқарманинг назорат объекти сифатида белгилаш лозимлиги илмӣ-амалӣ жиҳатдан асослаб берилган.

Тадқиқотнинг амалӣ натижалари қуйидагилардан иборат:

вояга етмаганлар ҳақидаги қонунчилик ижроси устидан прокурор назоратининг мақсади ва вазифалари ёритилган ҳамда прокурор назоратининг ҳуқуқӣ асослари тадқиқ этилиб, уни ташкил этиш механизмларини такомиллаштириш бўйича таклифлар асослантирилган;

вояга етмаганлар соҳасида қонунийликни таъминлаш мақсадида “қонунлар ижроси устидан мониторинг” олиб бориш тизимини Ўзбекистон Республикасининг “Прокуратура тўғрисида”ги Қонунига киритиш бўйича қонун лойиҳаси ишлаб чиқилган;

Ўзбекистон Республикаси Бош прокурорининг “Вояга етмаганлар ҳақидаги қонунчилик ижроси устидан назорат фаолияти самарадорлигини ошириш тўғрисида”ги 139-сонли буйруғига ўзгартириш ва қўшимчалар киритиш зарурати асосланган ҳамда унинг лойиҳаси ишлаб чиқилган;

вояга етмаганлар ҳақидаги қонунчилик ижроси устидан прокурор назоратини ташкил этишга бағишланган “Вояга етмаганлар ҳақидаги қонунчилик ижроси устидан прокурор назорати” номли услубӣ қўлланма доирасида учта мавзуга муаллифлик қилинган;

вояга етмаганлар соҳасида йўналишлар ва уларда амалга оширилиши лозим бўлган ишлар ҳажмининг юқорилиги сабабли ҳудудӣ прокуратура органларида вояга етмаганлар ҳақидаги қонунчилик ижроси устидан назорат бўлимларини ташкил этиш лозимлиги асослантирилган;

вояга етмаганлар ҳақидаги қонунчилик ижроси устидан прокурор назоратини соддалаштириш ва такомиллаштириш мақсадида “Қонунчилик ижроси устидан назорат” рақамлаштирилган электрон ахборот тизимини жорий этиш зарурати асосланган ҳамда унинг концепцияси ишлаб чиқилган.

Тадқиқот натижаларининг ишончлилиги. Диссертация тадқиқотининг ҳар бир боби якунида келтирилган хулосалар, шунингдек диссертация ишининг хулосасида ўз аксини топган умумназарӣ тўхтамлар

(қоидалар), қонун ҳужжатларини такомиллаштириш ва ҳуқуқни қўллаш амалиётини ривожлантириш бўйича ишлаб чиқилган таклифлар суд ҳокимияти, прокурор назорати, ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органлар фаолиятини ташкил этиш ҳамда адвокатура фанида мавжуд бўлган назарий қарашларга, ушбу соҳадаги халқаро ҳужжатлар, хорижий мамлакатлар қонунчилиги, миллий қонунчилилик нормаларига, шунингдек ҳуқуқни қўллаш амалиётига, шу билан бирга, ижтимоий сўров натижаларига асосланганлиги билан белгиланади. Бундан ташқари, тадқиқот ишида Ўзбекистон Республикаси прокуратура органлари томонидан вояга етмаганларнинг ижтимоий ҳимояси тўғрисидаги қонунчилик ижроси устидан 2021-2022 йилларда ўтказилган 500 га яқин текшириш ва таҳлил материаллари, уларда қўлланилган 2000 дан ортиқ прокурор назорати ҳужжатларини ўрганиш натижаларидан фойдаланилган.

Тадқиқот натижаларининг илмий ва амалий аҳамияти.

Тадқиқот натижасида ишлаб чиқилган илмий хулосалар ҳамда таклифлардан Ўзбекистон Республикасининг “Васийлик ва ҳомийлик тўғрисида”ги Қонуни, Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2021 йил 9 августдаги “Бола ҳуқуқларининг кафолатларини таъминлаш тизимини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПФ–6275-сонли Фармони, Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2021 йил 25 октябрдаги “Етим болалар ва ота-она қарамоғидан маҳрум бўлган болаларни ижтимоий қўллаб-қувватлашга доир қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги 656-сонли қарори, Ўзбекистон Республикаси Бош прокурорининг 2021 йил 25 майда қабул қилинган “Ўзбекистон Республикаси Бош прокуратурасининг Вояга етмаганлар ҳақидаги қонунчилик ижроси устидан назорат бошқармаси тўғрисидаги низомни тасдиқлаш ҳақида”ги 228-сонли буйруғи билан тасдиқланган “Ўзбекистон Республикаси Бош прокуратурасининг Вояга етмаганлар ҳақидаги қонунчилик ижроси устидан назорат бошқармаси тўғрисида”ги Низомни ишлаб чиқишда фойдаланилган.

Тадқиқот натижаларининг амалий аҳамияти унда илгари сурилган илмий хулоса, таклиф ва тавсиялардан Ўзбекистон Республикаси прокуратура органларининг фаолиятини ташкил этишда, шунингдек, Бош прокуратура Академияси тингловчилари, Тошкент давлат юридик университети, юридик факультетлар талабалари учун турли ўқув ва методик қўлланмалар тайёрлашда, олий таълим муассасалари ҳамда юридик техникумларда “Конституциявий ҳуқуқ”, “Прокурор назорати”, “Ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органлар” фанлари, “Бола ҳуқуқлари” ўқув модулларининг маъруза ва семинарларини ўтишда, илмий тадқиқотлар олиб боришда фойдаланиш мумкинлиги билан белгиланади.

Тадқиқот натижаларининг жорий қилиниши. Тадқиқот иши бўйича олинган илмий натижалардан қуйидагиларда фойдаланилган:

ҳаётга, соғлиққа, жинсий эркинликка, оилага, ёшларга ва ахлоққа, ҳаёт ёки соғлиқ учун хавфли бўлган, қийноққа солиш ва бошқа шафқатсиз, ғайриинсоний ёки кадр-қимматни камситувчи муомала ҳамда жазо турларини

қўллаш каби жиноятларни содир этганлик учун илгари ҳукм қилинганлик васийлик ва ҳомийликни рад этувчи жиноят турлари сифатида белгиланиши лозимлиги тўғрисидаги таклиф Ўзбекистон Республикасининг “Васийлик ва ҳомийлик тўғрисида”ги Қонуни 22-моддаси 6-хатбошисига ўзгартириш ва қўшимча киритишда ўз ифодасини топган (Ўзбекистон Республикаси Бош прокуратурасининг 2021 йил 8 ноябрдаги 30/16-21-95-сон маълумотномаси). Ушбу таклифнинг қабул қилиниши муқаддам қасддан жиноят содир этган шахслар томонидан васийлик ва ҳомийликка тайинланиш тизимини ижтимоий хавфлилигига қараб белгилашга хизмат қилган;

Болалар масалалари бўйича Қорақалпоғистон Республикаси, вилоятлар ва Тошкент шаҳар ҳудудий комиссияларининг намунавий таркибида масъул котиб вазифасини Болаларнинг ижтимоий ҳимоя қилиш масалалари котибияти бошлиғи, Болалар масалалари бўйича туман (шаҳар) комиссияларининг намунавий таркибида эса масъул котиб вазифасини туман ҳокимлигидаги Болаларни ижтимоий ҳимоя қилиш бўлими бошлиғи бажариши лозимлиги тўғрисидаги таклиф Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2021 йил 9 августдаги “Бола ҳуқуқларининг кафолатларини таъминлаш тизимини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги 6275-сонли Фармони 2-илоvasи 19-банди ҳамда 3-илоvasи 15-бандида ўз ифодасини топган (Ўзбекистон Республикаси Бош прокуратурасининг 2021 йил 9 августдаги 30/8-21-1139-сон маълумотномаси). Ушбу таклифнинг қабул қилиниши болалар масалалари бўйича комиссияларнинг асосий вазифа ва функцияларини бажариш тартибини белгилашга хизмат қилган;

белгиланган муддатларда етим болага уй-жой ажратилиши таъминланмаган ёки кечикишлар кузатилган тақдирда туман (шаҳар) прокуратуралари туман (шаҳар) ҳокимликларига қонун бузилиши, унинг келиб чиқиш сабаблари ва бунга имконият яратиб бераётган шарт-шароитларни бартараф этиш юзасидан тақдимнома киритилиши лозимлиги тўғрисидаги таклиф Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2021 йил 25 октябрдаги 656-сонли қарори билан тасдиқланган “Етим болалар ва ота-она қарамоғидан маҳрум бўлган болаларни уй-жой билан таъминлаш тартиби тўғрисида”ги Низомнинг 51-бандида инобатга олинган (Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси Юридик таъминлаш бошқармасини маълумотномаси). Мазкур таклифнинг қабул қилиниши ушбу соҳада ваколатли идора ва мансабдор шахслар томонидан қонун бузилиши ҳолатларини олдини олиш, шунингдек етим болалар ва ота-она қарамоғидан маҳрум бўлган болаларнинг уй-жойга бўлган ҳуқуқларини ишончли ҳимоя қилишни таъминлашга хизмат қилган;

васийлик ва ҳомийлик тўғрисидаги қонунчилик ижроси устидан назорат олиб бориш, васийликдаги ва ҳомийликдаги вояга етмаган шахсларнинг мулкӣ ва шахсий номулкӣ ҳуқуқлари, қонунӣ манфаатларини ҳимоя қилиш, бошланғич профессионал таълимга жалб этишни таъминлашга доир қонунчилик ҳужжатлари ижроси устидан назоратни ташкил этиш, ижтимоий ҳимояга муҳтож болаларнинг ижтимоий ёрдам олишга бўлган ҳуқуқи

кафолатлари ҳақидаги қонунчилик ижросини назорат қилиш ҳамда меҳрибонлик уйлари ва болалар шаҳарчаларида, Республика ўқув-тарбия муассасаларида вояга етмаганлар ҳуқуқлари амалга оширилиши устидан назоратни ташкил этиш, болаларга нисбатан баданга шикаст етказиш ва болалар билан шафқатсиз муносабатда бўлиш сабабларини таҳлил қилиш, Олий ва ўрта махсус таълим вазирлигини (профессional таълим қисми бўйича) Бош прокуратуранинг Вояга етмаганлар ҳақидаги қонунчилик ижроси устидан назорат бошқармасининг назорат объекти сифатида белгилаш лозимлиги ҳақидаги таклифлар Ўзбекистон Республикаси Бош прокурорининг 2021 йил 25 майда қабул қилинган 228-сонли буйруғи билан тасдиқланган “Ўзбекистон Республикаси Бош прокуратурасининг Вояга етмаганлар ҳақидаги қонунчилик ижроси устидан назорат бошқармаси тўғрисида”ги Низомнинг 2-бобини ишлаб чиқишда фойдаланилган (Ўзбекистон Республикаси Бош прокуратурасининг 2021 йил 9 сентябрдаги 30/8-21-1140-сон маълумотномаси). Мазкур таклифнинг қабул қилиниши Бош прокуратуранинг Вояга етмаганлар ҳақидаги қонунчилик ижроси устидан назорат бошқармаси ҳамда ҳудудий прокуратура органлари томонидан вояга етмаганлар соҳасида назоратни самарали ташкил этиш ва бу соҳада бажарилиши лозим бўлган вазифаларни тўлақонли белгилаб олишга хизмат қилган.

Тадқиқот натижаларининг апробацияси. Тадқиқот натижалари 2 та халқаро ва 2 та республика илмий-амалий анжуманларида муҳокамадан ўтган.

Тадқиқот натижаларининг эълон қилинганлиги. Диссертация мавзуси бўйича 17 та илмий иш, шу жумладан 9 та илмий мақола (6 та республика ва 3 та хорижий) ва конференция тўпламларида 8 та илмий мақола ва тезислар чоп этилган.

Диссертациянинг тузилиши ва ҳажми. Диссертация таркиби кириш, учта боб, хулоса, фойдаланилган адабиётлар рўйхати ва иловалардан иборат. Диссертация ҳажми 151 бетни ташкил этади.

ДИССЕРТАЦИЯНИНГ АСОСИЙ МАЗМУНИ

Диссертация ишининг **кириш (диссертация аннотацияси)** қисмида тадқиқот мавзусининг долзарблик даражаси ва зарурати, тадқиқотнинг республика фан ва технологиялари ривожланишининг асосий устувор йўналишларига мослиги, тадқиқ этилаётган муаммонинг ўрганилганлик даражаси, диссертация мавзусининг диссертация бажарилаётган олий таълим муассасасининг илмий-тадқиқот ишлари билан боғлиқлиги, тадқиқотнинг мақсад ва вазифалари, объекти ва предмети, усуллари, илмий янгилиги ва амалий натижаси, тадқиқот натижаларининг ишончлилиги ҳамда уларнинг илмий ва амалий аҳамияти, жорий қилинганлиги, апробацияси, натижаларининг эълон қилинганлиги, диссертациянинг ҳажми ва тузилиши ёритилган.

Диссертациянинг **“Вояга етмаганлар ҳақидаги қонунчилик ижроси устидан прокурор назоратининг назарий-ҳуқуқий асослари”** деб номланган биринчи бобида прокурор назоратининг умумий тушунчаси таҳлил этилган ҳолда вояга етмаганлар ҳақидаги қонунчилик ижроси устидан

прокурор назорати тушунчаси ва унинг мазмун-моҳияти, мақсади, вазифалари, ўзига хос хусусиятлари, шунингдек мазкур соҳада прокурор назоратининг ҳуқуқий асослари тадқиқ этилган.

Хусусан, “прокурор назорати” ҳамда “вояга етмаганлар ҳақидаги қонунчилик ижроси устидан прокурор назорати” тушунчалари бўйича ҳуқуқшунос олимларнинг (А.Комилов, С.Арутюнян, А.Винокуров, Ю.Винокуров, Б.Пулатов, Ф.Рахимов, М.Рустамбаев, Б.Коробейников, ва б.) фикрлари таҳлил этилган ва шу асосда муаллифлик тушунчалари ишлаб чиқилган. Таҳлилларга асосан, “вояга етмаганлар ҳақидаги қонунчилик ижроси устидан прокурор назорати тушунчаси” айрим жиҳатларга кўра алоҳида хусусиятга эга ҳисобланиб, бу ҳуқуқбузарликларни олдини олиш ва профилактика қилиш билан бевосита боғлиқ, деган хулосага келинган.

Муаллиф тадқиқот ишида вояга етмаганлар ҳақидаги қонунчилик ижроси устидан прокурор назорати предмети хусусида прокурор назорати назариясида ҳамда ҳуқуқшунос олимлар ўртасида аниқ белгиланган илмий ҳамда назарий қарашлар мавжуд эмаслигига эътибор қаратган. Шу боис, ушбу соҳада прокурор назоратининг предмети “Прокуратура тўғрисида”ги Қонунда белгиланган нормалар мазмун-моҳиятидан келиб чиққан ҳолда ифодалаш лозимлиги асослаб берилган.

Шунингдек, вояга етмаганлар ҳақидаги қонунчилик ижроси устидан прокурор назоратининг предмет ва объектини аниқ белгилаш бўйича масалалар ўрганилиб, бу борада айрим ҳуқуқшунос олимларнинг (С.Арутюнян, Ю.Винокуров, Б.Пулатов ва б.) фикрларини қўллаб-қувватлаган ҳолда, вояга етмаганлар ҳақидаги қонунчилик ижроси устидан назоратни прокуратура органлари фаолиятининг асосий йўналишлари сифатида белгилаш зарурлиги асослаб берилган.

Диссертант томонидан тадқиқот ишида вояга етмаганлар ҳақидаги қонунчилик ижроси устидан прокурор назоратининг мақсади, вазифаси ва унинг ўзига хос хусусиятлари бир қатор ҳуқуқшунос олимлар (А.Ермаков А.Комилов, О.Капинус, Б.Пулатов, А.Паламарчук, Ф.Рахимов, К.Скворцов) томонидан илгари сурилган фикр-мулоҳазалар асосида таҳлил этилган. Таҳлил натижаларига асосан, вояга етмаганлар ҳақидаги қонунчилик ижроси устидан прокурор назоратининг мақсади – мазкур соҳада қонунийликни таъминлаш, қонун устуворлиги ҳамда мамлакатда вояга етмаганларнинг ҳуқуқ ва эркинликларини ҳимоя қилиш, улар ўртасида ҳуқуқбузарликларни олдини олишдан иборат эканлиги ҳақида хулосага келинган. Шу билан бирга, вояга етмаганлар ҳақидаги қонунчилик ижроси устидан прокурор назоратининг мақсадига назорат фаолияти олдида турган вазифаларни амалга ошириш орқали эришилиши ҳақидаги илмий-назарий хулоса илгари сурилган.

Шунингдек, тадқиқотчи вояга етмаганлар ҳақидаги қонунчилик ижроси устидан прокурор назоратининг ҳуқуқий асосларига, нафақат, вояга етмаганларнинг ҳуқуқлари ва қонуний манфаатларининг муҳим ҳуқуқий кафолати бўлмиш Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси, мазкур соҳани тартибга солишга қаратилган қонун ва қонуности ҳужжатлар,

шунингдек ушбу соҳада бевосита прокурор назоратини ташкил этишнинг ҳуқуқий асослари саналадиган Ўзбекистон Республикасининг “Прокуратура тўғрисида”ги Қонуни, Бош прокурор буйруқ ва кўрсатмалари ҳам киритилиши зарурлиги ҳақида ҳулосага келган.

Ривожланган хорижий мамлакатларнинг вояга етмаганлар ҳуқуқларини ҳимоя қилиш, давлат идоралари ҳамда прокуратура органлари томонидан уларнинг ҳуқуқларини ва қонуний манфаатларини таъминлаш борасидаги илғор тажрибаси ва ўзига хос жиҳатларини миллий қонунчилик билан қиёсий таҳлил этилган ҳолда, вояга етмаганларнинг ҳуқуқлари кафолатларини таъминлаш, уларнинг ҳуқуқлари ва қонуний манфаатларини ҳимоя қилишга қаратилган қонунчилик нормаларига “вояга етмаганларнинг махсус ҳуқуқий мақоми принципи”ни жорий этиш зарурлиги асослантириб берилган.

Диссертациянинг **“Вояга етмаганлар ҳақидаги қонунчилик ижроси устидан прокурор назоратини ташкиллаштиришнинг долзарб масалалари”** деб номланган иккинчи бобда прокуратура органларининг вояга етмаганлар соҳасида прокурор назоратини ташкил этиш, унинг асосий йўналишлари таҳлили ҳамда прокурор назорати амалиётида юзага келаётган айрим муаммо ва камчиликлар ҳамда уларни бартараф этиш масалалари тадқиқ этилган.

Мазкур бобда прокуратура органларининг вояга етмаганлар ҳақидаги қонунчилик ижроси устидан 2020-2021 йиллардаги назорат амалиёти таҳлил этилиб, уни амалга ошириш билан боғлиқ бўлган айрим муаммолар аниқланган. Хусусан, текширувларни ташкил этишда назорат объектларини тўғри ва тўлиқ танлаб олмаслик, текшириш режаларини етарли даражада сифатли тузилмаслиги, ўз кучини йўқотган норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар ижроси юзасидан назорат тадбирлари ташкил этилиши, шунингдек назорат тадбирлари натижалари бўйича прокурор назорати ҳужжатларини қўллашда амалдаги қонунчилик талабларига риоя этмаслик ҳолатлари мазкур соҳада прокурор назоратини самарали ташкил этишга ўзининг салбий таъсирини кўрсатаётганлиги асослаб берилган. Таҳлиллар асосида муаллиф томонидан прокуратура органларининг ушбу соҳада назорат тадбирларини тўлиқ ва сифатли амалга оширилишини таъминлаш мақсадида текширишларни амалга ошириш билан боғлиқ жараёнларни тартибга солувчи, ўзида ушбу соҳанинг ҳар бир йўналишини, назорат объекти ҳамда предметини, унда ўрганилиши лозим бўлган масалаларни қамраб олган ягона платформа ишлаб чиқиш зарурлиги тўғрисидаги таклиф илгари сурилган.

Шу билан бирга, муаллиф томонидан тадқиқот иши доирасида олимларнинг (А.Винокуров, А.Комилов, У.Мингбоев ва б.) илмий-назарий қарашлари натижасида прокуратура органларининг ушбу соҳадаги фаолияти самарадорлиги ҳамда таъсирчанлиги бевосита прокурорлар томонидан қўлланадиган прокурор назорати ҳужжатларининг қонуний, асосли ва сифатли эканлигига бевосита боғлиқлиги ҳақидаги фикрга келинган. Шу боис, прокурор назорати ҳужжатларининг сифатли, асосли ва қонуний қўлланлишини таъминлаш билан боғлиқ бўлган масалаларни такомиллаштириш мақсадида Бош прокуратура Академиясида прокуратура органлари ҳодимлари учун “прокурор назорати ҳужжатларини қўллаш” номли ўқув модули ишлаб чиқиш

ва унинг доирасида тизимли равишда ўқув курсларини ташкил этиш зарурлиги ҳақида хулосага келинган.

Бундан ташқари, тадқиқотчининг фикрича, прокурор назоратига оид илмий-амалий ҳамда назарий адабиётларни ўрганиш натижасида вояга етмаганлар ҳақидаги қонунчилик ижроси устидан прокурор назоратини ташкил этишда ишларни тўғри режалаштириш, текширишларни сифатли ва тўлақонли амалга ошириш ҳамда натижадорлигини таъминлаш, назорат объектларида қонунийлик аҳволига тўғри баҳо бериш, мавжуд камчиликларни аниқлаш ва уларни бартараф этиш юзасидан тегишли чора-тадбирларни тўғри қўллаш олиш, шунингдек прокуратура органларининг мазкур йўналишда фаолиятни амалга оширувчи ходимлари учун назорат тадбирларини амалга оширишнинг тартиби, усуллари, тактика ва услубиётини ўзида мужассам этган услубий ҳамда амалий қўлланмаларни ишлаб чиқиш ҳамда прокуратура органларида ушбу соҳада ягона амалиётни шакллантириш мақсадида фойдаланиш мақсадга мувофиқ ҳисобланади.

Шунингдек, прокуратура органларининг мазкур соҳадаги асосий йўналишлари вояга етмаганларнинг ижтимоий ҳимояси, васийлик ва ҳомийлик тайинлаш тўғрисидаги қонунчилик ижроси устидан назорат кабилардан иборат эканлиги ҳуқуқшунос олимларнинг (Э.Исламова, Р.Крючков, Э.Малевская, Б.Пулатов, Т.Умаров) ҳамда бу борада ўтказилган ижтимоий сўров респондентларининг фикрларини таҳлил қилиш орқали асослантирилган.

Тадқиқот иши доирасида вояга етмаганларга нисбатан васийлик ва ҳомийлик тайинлаш тўғрисидаги қонунчилик ижросининг аҳволи амалий мисоллар асосида таҳлил этилиб, унга асосан ота-оналар ўз фарзандларини ташлаб узоқ муддатга хорижий мамлакатларга бир қатор сабабларга кўра чиқиб кетаётганлиги, бу эса вояга етмаганларнинг баркамол ривожланиши, таълим олиши кабиларга ўзининг салбий таъсирини кўрсатаётганлиги аниқланган. Ушбу таҳлилларга асосан, тадқиқотчи томонидан ўз фарзандига васий ёки ҳомий тайинламасдан четга чиқиб кетувчи ота-она ва бошқа шахсларга нисбатан жавобгарлик масалаларини миллий қонунчиликка жорий этиш юзасидан асосланган таклифлар илгари сурилган.

Муаллиф вояга етмаганлар ҳақидаги қонунчилик ижроси устидан прокурор назоратини ташкил этиш билан боғлиқ масалаларни таҳлил этиб, унинг натижасида мазкур соҳа кенг қамровлилиги, ҳудудий прокуратура органларида ушбу йўналишда фаолият кўрсатувчи тезкор ходимлар штатларининг етарли эмаслиги ҳақида хулосага келган. Мазкур йўналишда прокурор назоратининг самарадорлигини ошириш мақсадида ҳудудий прокуратура органларидаги мавжуд 9-тармоққа (вояга етмаганлар ҳақидаги қонунчилик ижроси устидан назорат тармоғи) ҳудудлар кесимида уларнинг иш ҳажмидан келиб чиқиб, қўшимча штат бирликлари берган ҳолда “бўлим” мақомини бериш мақсадга мувофиқлиги асослаб берилди. Чунончи, сўровномада иштирок этган респондентларнинг 43,2 фоизи соҳавий тезкор ходимлар сонининг етарли эмаслиги ушбу соҳада прокурор назоратини амалга

оширишга салбий таъсир кўрсатиши қайд этган бўлса, 81 фоиз респондентлар худудий прокуратура органларида вояга етмаганлар ҳақидаги қонунчилик ижроси устидан назорат бўлимларини ташкил этилиши зарурлигини кўрсатган.

Диссертациянинг **“Вояга етмаганлар ҳақидаги қонунчилик ижроси устидан прокурор назорати самарадорлигини ошириш масалалари”** деб номланган учинчи бобида прокуратура органлари томонидан вояга етмаганларнинг ҳуқуқлари ва қонуний манфаатларини ҳимоя қилиш, ушбу соҳада қонунчилик ижроси устидан прокурор назоратини ташкил этиш бўйича хорижий мамлакатлар тажрибаси, шунингдек прокурор назорати самарадорлигини оширишда инновацион ёндашувларни жорий этиш, соҳадаги ваколатли идораларнинг идоравий назорат фаолиятини такомиллаштиришга оид масалалар тадқиқ этилган.

Тадқиқот ишида ривожланган давлатлар (АҚШ, Германия, Франция, Япония ва б.) тажрибаси ўрганилган бўлиб, мазкур мамлакатлар прокуратура органларида қонунчилик ижроси устидан назорат функцияси мавжуд эмаслиги қайд этилган. Бу, мазкур давлатларнинг узок йиллик тарихий ва ҳуқуқий тизимга эга эканлиги, фуқароларда қонунларга нисбатан ҳурмат, судларга нисбатан эса ишончнинг юқорилиги билан изоҳланган.

Диссерант томонидан хорижий давлатларнинг (АҚШ, Германия, Белгия, Польша, Швеция, Финландия, Словения, Грузия, Япония, Жанубий Корея, Қозоғистон) илғор тажрибасини таҳлил этиш орқали вояга етмаганларга нисбатан ҳар қандай тазйиқ ва зўравонлик ҳолатларига оид ҳамда назоратсиз ва қаровсиз вояга етмаган шахсларга доир ҳар қандай ахборотни келгусида мобил операторларининг туну-кун юритиладиган “Шошилич қўнғироқ-112” тизими орқали қабул қилувчи ва тегишли зарур тезкор чора-тадбирларни амалга оширувчи тизимни жорий этиш ҳамда бу тизимда прокурор назорати электрон шаклда амалга ошириш лозимлиги асослаб берилди.

Тадқиқотчи томонидан хорижий мамлакатлар тажрибаси (Россия, Қозоғистон, Беларусь) ҳамда 140 нафар прокуратура органлари ҳодимлари ўртасида ўтказилган ижтимоий сўров натижалари асосида вояга етмаганларни уларнинг соғлиғига зарар етказувчи ахборотдан ҳимоя қилиш борасидаги миллий қонунчилик нормаларини ҳамда бу борада прокуратура органларининг фаолиятини такомиллаштириш зарурлиги асослаб берилган. Хусусан, мамлакатимизда вояга етмаганларни уларнинг соғлиғига зарар етказувчи ахборотдан ҳимоя қилишнинг норматив-ҳуқуқий базаси шакллантирилган бўлсада, мазкур йўналишда қонунчилик ижроси устидан прокурор назоратини ташкил этиш механизми, уни тартибга солувчи ҳуқуқий нормалар прокуратура органларининг мазкур соҳадаги фаолиятини белгилаб берувчи ҳуқуқий ҳужжатларда ўз аксини топмаганлиги аниқланган. Шу боис, муаллиф томонидан вояга етмаганларнинг соғлиғига зарар етказувчи ахборотдан ҳимоя қилиш тўғрисидаги қонунчиликни прокуратура органларининг алоҳида текшириш йўналиши сифатида жорий этиш ҳамда

прокуратура органларининг “П” шаклдаги ҳисобот жадвалига киритиш зарурлиги ҳақидаги хулосага келинган.

Бундан ташқари, хорижий мамлакатлар тажрибаси ва прокурор назорати амалиёти таҳлили асосида Ўзбекистон Республикасининг Маъмурий жавобгарлик тўғрисидаги кодексидан болаларни уларнинг соғлиғига зарар етказувчи ахборотдан ҳимоя қилиш тўғрисидаги қонунчиликни бузганлик учун жавобгарликни белгилаш зарурлиги асослаб берилган. Шу билан бирга, диссертант томонидан вояга етмаганларни уларнинг соғлиғига, маънавий ва ахлоқий ривожланишига зарар етказувчи турли хил ахборотлар, ташвиқотлардан ҳимоя қилиш вояга етмаганлар ҳуқуқларини рўёбга чиқаришнинг асосий мезонларидан бири ҳисобланиб, Ўзбекистон Республикасининг “Бола ҳуқуқларининг кафолатлари тўғрисида”ги Қонуни 4-моддасига болаларни уларнинг соғлиғига салбий таъсир этувчи ахборотдан ҳимоя қилишни таъминлашни бола ҳуқуқларини ҳимоя қилиш бўйича давлат сиёсатининг асосий йўналишлари сифатида белгилаш, шунингдек мазкур Қонунни “Боланинг унинг соғлиғига салбий таъсир этувчи ахборотдан ҳимоя қилиниши кафолати” деб номланган 16¹-модда билан тўлдириш таклиф этилган.

Тадқиқот ишида вояга етмаганлар соҳасида содир этилаётган қонун бузилиши ҳолатлари прокурор назорати амалиёти асосида ўрганилган бўлиб, мазкур қонун бузилиши ҳолатларининг юз беришига асосий сабаблардан бири сифатида ушбу соҳадаги ваколатли давлат органлари ва идораларида идоравий назорат етарли даражада ташкил этилмаганлиги ҳақидаги хулосага келинган. Мазкур хулоса тадқиқот иши доирасида ўтказилган ижтимоий сўровнома натижалари (*30 фоизга яқин респондентлар ваколатли вазирлик ва идораларнинг вояга етмаганлар соҳасида қонунийликни таъминлашдаги идоравий назорат фаолиятдан қониқмаслигини билдирган*) асосида тасдиқланган.

Шу билан бирга, вояга етмаганлар соҳасидаги ваколатли вазирлик ва идораларда қонун бузилиши ҳолатларининг содир этилиши сабаблари таҳлил этилиб, унинг асосий сабаблари сифатида, *биринчидан*, қонун бузилиши ҳолатларини олдини олишда прокурор назорати ҳамда идоравий назорат ўртасидаги ҳамкорлик алоқаларнинг етарли даражада йўлга қўйилмаганлиги, *иккинчидан*, мазкур идораларда идоравий назорат тўғри ташкил этилмаганлиги, *учинчидан*, мансабдор шахсларнинг ўз вазифаларига лозим даражада масъулият билан ёндашмасликлари кабилар кўрсатилган.

Диссертант вояга етмаганларнинг ҳуқуқ ва қонуний манфаатларини ҳимоя қилиш, мазкур соҳада қонун бузилишларини олдини олиш, қонун устуворлигини таъминлашдан кўзланган мақсадга фақатгина прокуратура органларининг саъй-ҳаракатлари билан эришиб бўлмаслиги ҳақида хулосага келган. Бу борада муаллифнинг нуқтаи назари Л.Акимов, Д.Миразов ва бошқа ҳуқуқшунос олимларнинг қарашларига яқин бўлиб, тадқиқот ишида вояга етмаганлар соҳасида бевосита идоравий назоратни амалга оширувчи ваколатли давлат органлари ва идораларнинг назорат фаолиятини

такомиллаштириш орқали прокурор назорати самарадорлигини кучайтиришга эришиш мумкинлиги асослаб берилган. Бунда идоравий назорат орқали ўтказилган барча текшириш ва ўрганишлар натижалари, шу жумладан маъмурий ҳуқуқбузарлик ва жиноят аломатлари мавжуд бўлган ҳолатлар юзасидан ўзаро ахборот алмашинув тизими орқали прокурор назоратини амалга ошириш афзалликлари асосланган.

Тадқиқотчининг фикрича, прокуратура органлари томонидан ўтказиладиган прокурор назорати тадбирларидан кўзланган асосий мақсад қонун бузилиши ҳолатларини аниқлаш ва уни содир этган шахсларни жавобгарликка тортиш орқали оқибат билан курашиш эмас, балки бундай қонун бузилиши ҳолатларининг содир этилишига йўл қўймаслик ҳамда уларни барвақт олдини олиш ҳисобланади. Шу боис, диссертант ҳуқуқшунос олимларнинг (Ф.Бакаева, А.Саидов ва б.) қонун бузилиш ҳолатларини эрта аниқлаш ва олдини олишда мониторинг муҳим аҳамият касб этиши ҳақидаги фикрларини қўллаб-қувватлаган ҳолда, Ўзбекистон Республикасининг “Прокуратура тўғрисида”ги Қонунини “Қонунлар ижроси устидан мониторинг” деб номланган 21¹-модда билан тўлдиришни таклиф этган.

Ҳозирги пайтда мамлакатимизда ҳар бир соҳа фаолиятини рақамлаштириш устувор вазифалардан бири сифатида қаралаётган бир пайтда, прокуратура органларининг фаолиятини, айниқса қонунчилик ижроси устидан прокурор назоратини рақамлаштириш зарурлиги борасида олим ва амалиётчиларнинг (С.Адилходжаева, М.Бобоев, И.Джураев, В.Жак, В.Исаенко, Д.Ремезов, С.Садиков, Ю.Якубина) фикрлари таҳлил этилиб, вояга етмаганлар соҳасида қонунчилик ижросини текшириш рақамлаштирилган электрон платформа орқали масофадан туриб амалга оширилиши лозим, деган хулосага келинган.

Шунингдек, вояга етмаганлар ҳақидаги қонунчилик ижроси устидан прокурор назорати самарадорлигини ошириш, назорат тадбирларини тўғри режалаштириш, соҳада қонунийлик аҳволи яхшилаш мақсадида прокуратура органларида “хавфни таҳлил этиш” тизимини жорий этиш лозимлиги ҳақидаги таклиф илгари сурилган. Ушбу таклиф ўтказилган ижтимоий сўров натижалари билан ҳам тасдиқланган (*70 фоиз респондентлар прокуратура органларининг вояга етмаганлар соҳасида қонунчилик ижроси устидан назорат йўналишида “хавфни таҳлил этиш” тизимини жорий этиш зарурлиги ҳақида фикр билдирган*). Мазкур тизим прокурорлар томонидан вояга етмаганлар соҳасининг исталган йўналишида эмас, балки, қонун бузилиш ҳолатлари доимий ва тизимли равишда содир этилаётган соҳаларда текширишларни ташкиллаштириш имконини бериши асослаб берилган.

ХУЛОСА

“Вояга етмаганлар ҳақидаги қонунчилик ижроси устидан прокурор назоратини ташкиллаштириш ва унинг ҳуқуқий асосларини такомиллаштириш” мавзусидаги диссертация бўйича олиб борилган тадқиқот

натижасида илмий-назарий ва амалий аҳамиятга эга бўлган қуйидаги хулосаларга келинди:

I. Прокурор назоратига оид илмий-назарий хулоса ва таклифлар:

1. Вояга етмаганлар ҳақидаги қонунчилик ижроси устидан прокурор назорати – прокуратура органларининг Конституция ва қонун билан берилган ваколатлар доирасида давлат идораларидан мустақил равишда амалга оширадиган, вояга етмаганлар соҳасида қонун бузилиши ҳолатларини ўз вақтида аниқлаш ва бартараф этиш, ҳуқуқбузарликларни олдини олиш ва профилактика қилиш, ҳуқуқбузарлик содир этган шахсларни белгиланган тартибда жавобгарликка тортиш ҳамда соҳада қонунларнинг аниқ ва бир хилда бажарилиши устидан назоратни амалга ошириш фаолиятidir.

2. Вояга етмаганлар ҳақидаги қонунчилик ижроси устидан прокурор назоратининг мақсад ва вазифалари илмий-назарий ҳамда амалий жиҳатдан ёритиб берилди. Вояга етмаганлар ҳақидаги қонунчилик ижроси устидан прокурор назоратининг мақсадига назорат фаолияти олдида турган вазифаларни амалга ошириш орқали эришилади. Мақсад муайян режа, тадбир ва ҳаракатларни амалга ошириш орқали эришиладиган натижа ҳисобланса, вазифа эса, айнан ушбу мақсадга эришиш учун амалга оширилиши лозим бўлган чора-тадбирлар, ҳаракатлардан иборат эканлиги ҳақидаги хулосага келинди.

3. Вояга етмаганлар ҳақидаги қонунчилик ижроси устидан прокурор назоратини амалга ошириш фаолиятида қонун бузилиши ҳолатларини олдини олиш, уларни эрта аниқлаш ва бартараф этиш, прокурор текширувларини исталган йўналишда эмас, балки қонун бузилиш кўп ва мунтазам равишда содир этилаётган соҳаларда ташкил этиш мақсадида прокуратура органларида “ҳавфни таҳлил этиш” тизимини жорий этиш зарурлиги илмий-амалий жиҳатдан асослаб берилди.

4. Вояга етмаганлар ҳақидаги қонунчилик ижроси устидан прокурор назоратининг энг асосий учта хусусияти мавжудлиги, булар, биринчидан, ушбу соҳадаги прокурор назорати йўналишларининг кенг қамровлилиги, иккинчидан, вояга етмаганлар ўзларининг ҳуқуқ ва қонуний манфаатларини ҳимоя қилишда бошқаларга нисбатан қўшимча қафолатларга муҳтож тоифа эканлиги, учинчидан, мазкур фаолиятда нафақат қонун бузилиши ва ҳуқуқбузарликларни аниқлаш ҳамда таъсир чораларини қўллаш, балки вояга етмаганлар ўртасида ҳуқуқбузарлик ва жиноятчиликни олдини олиш ҳамда профилактика муҳим ўрин тутиши ҳақида илмий хулосага келинди.

5. Вояга етмаган шахслар ҳуқуқларини ҳимоя қилиш вазифаси юклатилган давлат идоралари, шу жумладан прокуратура органлари фаолиятини тартибга солувчи қонунчилик ҳужжатларига “вояга етмаганларнинг махсус ҳуқуқий мақоми принципи”ни жорий этиш зарурияти асослаб берилди.

II. Қонунчиликни такомиллаштиришга оид таклифлар:

1. Ўзбекистон Республикаси “Прокуратура тўғрисида”ги Қонуни 4-моддасига тегишли ўзгартиш ва қўшимча киритиш орқали қонунлар ижроси устидан прокурор назоратини самарали ташкил этиш мақсадида вояга етмаганлар ҳақидаги қонунчилик ижроси устидан прокурор назоратини прокуратура органлари фаолиятининг асосий йўналишларидан бири сифатида белгилаш таклиф этилди.

2. Ўзбекистон Республикасининг Меҳнат кодексига асосан ўн беш ёшга тўлган вояга етмаган шахс ота-онасидан бирининг ёки ота-онасининг ўрнини босувчи шахслардан бирининг ёзма розилиги билан ишга қабул қилинишига йўл қўйилиши белгилаб қўйилган бўлсада, Ўзбекистон Республикаси Фуқаролик кодексига ўн тўрт ёшдан ўн саккиз ёшгача бўлган вояга етмаганлар ота-оналари, фарзандликка олувчилар ва ҳомийларининг розилигисиз мустақил равишда ўз иш ҳақи, стипендияси ва бошқа даромадларини тасарруф этишга ҳақли этиб белгиланган. Шу сабабли, меҳнат қонунчилиги талабларини инобатга олган ҳолда Фуқаролик кодексининг 27-моддасида назарда тутилган вояга етмаган шахснинг ўз иш ҳақини тасарруф этиш масаласини алоҳида банд сифатида белгилаб, минимал ёшни ўн беш ёш этиб ўрнатиш мақсадга мувофиқ.

3. Ўзбекистон Республикаси “Прокуратура тўғрисида”ги Қонуни 22-моддасида прокурорнинг ваколатлари қаторига прокурор қонунларнинг ижро этилиши устидан назоратни амалга ошириш жараёнида ўз ваколатлари доирасида бошқа давлат идоралари билан қонунийликни таъминлаш ва фуқароларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилишда ўзаро ҳамкорликни амалга ошириши, бундай ҳамкорлик ўзаро ишлаб чиқилган қўшма тартибларга асосланиши мумкинлиги тўғрисидаги ҳуқуқий нормани киритиш таклиф этилди.

4. Ўзбекистон Республикасининг “Прокуратура тўғрисида”ги Қонунини қуйидаги тахрирдаги “Қонунлар ижроси устидан мониторинг” деб номланган 21¹-модда билан тўлдириш таклиф этилди:

“21¹-модда. Қонунлар ижроси устидан мониторинг

Қонунлар ижроси устидан мониторинг вазирлик ва идоралар томонидан доимий равишда тақдим этиб бориладиган статистик ва бошқа кўрсаткичларни, идоравий назорат маълумотларини таҳлил қилиш, шу жумладан ахборот-коммуникация технологияларини қўллаган ҳолда ва (ёки) бевосита жойига чиқиб ўрганиш орқали амалга оширилади”.

5. Ўзбекистон Республикасининг “Прокуратура тўғрисида”ги Қонунининг 21-моддасини “Қонунлар ижросини текшириш рақамлаштирилган электрон платформа орқали масофадан туриб амалга оширилиши мумкин” деган иккинчи қисм билан, шунингдек 22-моддаси биринчи қисми иккинчи хатбошисида “маълумотларни” сўзидан сўнг “бевосита ёки ҳимояланган махсус электрон ахборот тизими орқали” сўзлари билан тўлдириш таклиф этилди.

6. Болаларни уларнинг соғлиғига зарар етказувчи ахборотдан ҳимоя қилиш тўғрисидаги қонунчиликни бузганлик учун айбдор шахсларни маъмурий жавобгарлика тортиш мақсадида Ўзбекистон Республикасининг Маъмурий жавобгарлик тўғрисидаги кодексини “Болаларни уларнинг соғлиғига зарар етказувчи ахборотдан ҳимоя қилиш тўғрисидаги қонунчиликни бузиш” деб номланган қуйидаги мазмундаги 46³-модда билан тўлдириш таклиф этилади:

“46³-модда. Болаларни уларнинг соғлиғига зарар етказувчи ахборотдан ҳимоя қилиш тўғрисидаги қонунчиликни бузиш

Болаларни уларнинг соғлиғига зарар етказувчи ахборотдан ҳимоя қилиш тўғрисидаги қонунчилик талабларини бузиш, –

маъмурий ҳуқуқбузарликни содир этиш қуроли бўлган ашёни ёки маъмурий ҳуқуқбузарликнинг бевосита ашёсини мусодара қилиб, фуқароларга базавий ҳисоблаш миқдорининг уч бараваридан етти бараваригача, мансабдор шахсларга эса – ўн бараваридан қирқ бараваригача миқдорда жарима солишга сабаб бўлади”.

7. Ўзбекистон Республикасининг “Бола ҳуқуқларининг кафолатлари тўғрисида”ги Қонуни 4-моддасида кўрсатилган бола ҳуқуқларини ҳимоя қилиш бўйича давлат сиёсатининг асосий йўналишларига болаларни уларнинг соғлиғига салбий таъсир этувчи ахборотдан ҳимоя қилишни таъминлаш йўналишини ҳам киритиш ҳамда “Боланинг унинг соғлиғига салбий таъсир этувчи ахборотдан ҳимоя қилиниши кафолати” деб номланувчи қуйидаги мазмундаги 16¹-модда билан тўлдириш таклиф этилади:

“16¹-модда. “Болани унинг соғлиғига салбий таъсир этувчи ахборотдан ҳимоя қилиниши кафолати

Давлат болаларнинг жисмоний, руҳий ва ижтимоий жиҳатдан соғломлик ҳолатига зарар етказувчи ахборотлардан ҳимоя қилишни кафолатлайди”.

III. Прокуратура органларининг вояга етмаганлар ҳақидаги қонунчилик ижроси устидан назорат фаолиятини такомиллаштиришга қаратилган хулоса ва тавсиялар:

1. Вояга етмаганлар соҳасида бевосита идоравий назоратни амалга оширувчи ваколатли ташкилот ва идораларнинг назорат фаолиятини такомиллаштириш орқали прокурор назорати самарадорлигига эришиш мумкинлиги асослаб берилди. Бунда идоравий назорат орқали амалга оширилган барча текшириш ва ўрганишлар натижалари, шу жумладан маъмурий ҳуқуқбузарлик ва жиноят аломатлари мавжуд ҳолатлар юзасидан келгусида ишлаб чиқилиши таклиф этилаётган ўзаро ахборот алмашинув тизими орқали прокурор назоратини амалга ошириш афзалликлари белгилаб берилди.

2. Прокуратура органлари фаолиятига доир “П” шаклдаги ҳисоботни рақамлаштиришда ҳисоботларга ҳар бир текшириш ва ўрганиш материаллари

электрон йиғма жилдини киритиш ҳамда қуйи турувчи прокурорлар томонидан қўлланилган прокурор назорати ҳужжатлари қонунийлиги, асослилиги ва сифатини юқори турувчи прокурорлар томонидан электрон равишда мунтазам ўрганиб боришлари лозимлиги ҳақида хулоса қилинди.

3. Бош прокуратуранинг мавжуд “Прокурор назорати” электрон ахборот тизимида вояга етмаганлар ҳақидаги қонунчилик ижроси устидан прокурор назоратини амалга оширишда алоҳида “**9-tarmoq tekshiruvi**” номли бўлим ташкил этиб, прокурорларнинг ушбу соҳадаги фаолиятини услубий таъминлаш мақсадида вояга етмаганлар ҳақидаги қонунчилик ижроси устидан прокурор назоратининг ҳар бир йўналиши бўйича текшириш объектлари, назорат объектларида ўрганилиши лозим бўлган мажбурий талаблар (текшириш индикаторлари) ва уларнинг қонуний асослари электрон реестрини юритиш ҳамда уларни мунтазам янгилаб бориш тизимини жорий этиш таклиф этилади. Бунда, мажбурий талаблар реестри тўғрисида назорат объектларининг танишиш имкониятини яратиш ва бу орқали назорат объектлари ўзларининг фаолиятини ички баҳолашдан ўтказиш имкониятини яратиш долзарблиги асослаб берилди.

4. Вояга етмаганлар соҳасида қонунчилик ижроси устидан прокурор назоратининг кенг қамровлилиги ва амалга ошириладиган иш ҳажмидан, шунингдек ушбу соҳада фаолиятни бевосита амалга оширувчи прокуратура органлари ходимлари сони эса етарли даражада эмаслигидан келиб чиққан ҳолда, мазкур йўналишда прокурор назоратининг самарадорлигини ошириш мақсадида ҳудудий прокуратура органларидаги мавжуд 9-тармоққа (вояга етмаганлар ҳақидаги қонунчилик ижроси устидан назорат тармоғи) ҳудудлар кесимида уларнинг иш ҳажмидан келиб чиқиб, қўшимча штат бирликлари ажратган ҳолда “бўлим” мақомини бериш мақсадга мувофиқлиги асослаб берилди.

5. Ривожланган хорижий мамлакатларнинг вояга етмаганлар ҳуқуқлари ва қонуний манфатларини ҳимоя қилишдаги тажрибаларини, шунингдек бола ҳуқуқлари бўйича халқаро ҳуқуқий ҳужжатлар тавсияларини таҳлил этган ҳолда, мамлакатимизда “ювенал адлия” тизимини жорий этиш лозимлиги асослаб берилди.

6. Вояга етмаганларга нисбатан ҳар қандай тазйиқ ва зўравонлик ҳолатларига оид ҳамда назоратсиз ва қаровсиз вояга етмаган шахларсга доир ҳар қандай ахборотни келгусида мобил операторларининг туну-кун юритиладиган “Шошилинич қўнғироқ-112” тизими орқали қабул қилувчи ва тегишли зарур тезкор чора-тадбирларни амалга оширувчи тизимни жорий этиш, бу тизимда прокурор назорати электрон шаклда амалга ошириш лозимлиги асослаб берилди.

7. Ўзбекистон Республикаси Бош прокурорининг “Вояга етмаганлар ҳақидаги қонунчилик ижроси устидан назорат фаолияти самарадорлигини ошириш тўғрисида”ги 139-сонли буйруғи 5.9-бандини қуйидаги мазмундаги иккинчи хатбоши билан тўлдириш таклиф этилади:

“Вояга етмаганларнинг соғлиғига зарар етказувчи ахборотдан ҳимоя қилиши тўғрисидаги қонунчилик ижроси устидан таъсирчан назорат ўрнатилсин”.

Шунингдек, вояга етмаганлар ҳақидаги қонунчилик ижроси устидан назорат бошқармасининг асосий вазифаларидан бири сифатида вояга етмаганларнинг соғлиғига зарар етказувчи ахборотдан ҳимоя қилишга қаратилган қонунчилик ижроси устидан назоратни амалга оширишни белгилаш лозимлиги ҳақида хулосага келинди.

**SCIENTIFIC COUNCIL AWARDING OF THE SCIENTIFIC DEGREES
DSc. 31/31.12.2020. Yu.67.01 AT THE ACADEMY OF THE GENERAL
PROSECUTOR'S OFFICE OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN**

**THE ACADEMY OF THE GENERAL PROSECUTOR'S
OFFICE OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN**

IBRAGIMOV DIYORBЕК SHUXRAT UGLI

**ORGANIZATION OF PROSECUTORIAL SUPERVISION OVER THE
EXECUTION OF THE LEGISLATION ON JUVENILES AND
IMPROVEMENT OF ITS LEGAL BASIS**

12.00.07 - Judicial authority. Prosecutorial supervision. Organization of law enforcement activity. Advocacy

**DISSERTATION ABSTRACT
of doctor of philosophy (PhD) on science in law**

Tashkent – 2022

The theme of the dissertation of the Doctor of Philosophy (PhD) was registered at the Supreme Attestation Commission under the Cabinet of Ministers of the Republic of Uzbekistan with number B2021.1.PhD/Yu487

The dissertation is prepared at the Academy of the General Prosecutor's office of the Republic of Uzbekistan.

The abstract of the dissertation is posted in three languages (Uzbek, English and Russian (resume)) on the website of the Scientific Council (www.proacademy.uz) and Information educational portal

Scientific supervisor:	Pulatov Bakhtiyor Xalilovich Doctor of Sciences in Law, Professor
Official opponents:	Djuraev Ikhtiyor Bakhtiyorovich Doctor of Sciences in Law, Associate Professor
	Ramazonova Nargiza Abdurashidovna Doctor of philosophy on sciences in Law (PhD)
Leading organization:	Lawyer's training center under the Ministry of Justice of the Republic of Uzbekistan

The defense of the dissertation will take place 25 January, 2022 at 10:00 at meeting of the Scientific Council DSc. 31/31.12.2020.Yu.67.01 at the Academy of General Prosecutor's Office of the Republic of Uzbekistan (Address: 100047, Shahrisabz street, 42, Tashkent, Uzbekistan. Phone: (99871) 202-04-96, fax: (99871) 233-35-81, e-mail: info@proacademy.uz).

The dissertation is available at the Information Resource Centre of the Academy of General Prosecutor's Office of the Republic of Uzbekistan (registered No.19). (100047, Shahrisabz street, 42, Tashkent, Uzbekistan, e-mail: info@proacademy.uz).

The abstract of the dissertation was submitted on 12 January, 2023.

(Registry Protocol No. 19 from 12 January 2023.)

D.M. Mirazov

Vice-chairman of the Scientific Council for awarding scientific degrees, Doctor of Sciences in Law, Professor

L.Kh. Isokov

Scientific secretary of the Scientific Council on awarding scientific degrees, Doctor of Sciences in Law, Associate Professor

F.X. Rakhimov

Chairman of the Scientific Seminar under the Scientific Council for awarding scientific degrees, Doctor of Sciences in Law, Professor

INTRODUCTION (abstract of PhD thesis)

Relevance and necessity of the dissertation theme. Protection of the rights and legal interests of juveniles is one of the most actual issues in the world. Thus, juveniles are persons who need additional guarantees in the protection of their rights compared to others due to age, life experience and a number of other factors. In particular, the UN Universal Declaration of Human Rights, the Convention on the Rights of the Child and a number of similar international documents have determined that children have special care and protection. All this shows that special attention should be paid not only to the protection of the rights and legal interests of juveniles in the international area, but also to the improvement of effective mechanisms of the supervision over the execution of legislation in this area.

The international rating of “KidsRight Index”, which measures the extent to which children’s rights are ensured and how countries aspire to realize children’s rights, evaluates the activities of countries by criteria such as child living, health, education, protection and creating a favorable environment for children’s rights and Uzbekistan took 89th place among 182 countries in this rating in 2021⁴. This urges the need to carry out important scientific and practical research on the protection of the rights and freedoms of juveniles and the improvement of the activities of prosecutor’s offices in ensuring their legal interests.

A national legal system for the protection of the rights and legal interests of juveniles has been created in our republic, based on which the necessary practical measures are being implemented by the prosecutor’s office to ensure the clear and uniform implementation of legal norms in the field of juveniles. In particular, the rights of 20,252 juveniles were restored in 2020, 115,678 in 2021, and 31,086 in 6 months of 2022 as a result of the supervision measures implemented by the prosecutor’s office. The opinions expressed by the President of the Republic of Uzbekistan Sh.M. Mirziyoyev at the Second World Conference on Education and training of young children “Adopting a special resolution of the United Nations General Assembly on the fact that children’s education is an important factor in achieving universal development, in this document, the role of parents in ensuring children’s quality education and upbringing, their spiritual and physical maturity, and their responsibility to fully demonstrate their abilities and potential should be expressed” also indicate the need for scientific research in this area.

This dissertation research will to a certain extent serve to implement the tasks set out in the Laws of the Republic of Uzbekistan “On the Prosecutor’s office” (2001), “On guarantees of children’s rights” (2008), “On guardianship and patronage” (2014), the Decree of the President of the Republic of Uzbekistan “On the development strategy of New Uzbekistan for 2022-2026”, “On measures to further improve the system of ensuring children’s rights” (2022), Resolutions of the Cabinet of Ministers of the Republic of Uzbekistan “On additional measures for social support of orphans and children deprived of parental care” (2021), “On

---

⁴ Electronic source: <https://www.kidsrights.org/research/kidsrights-index/> (date of application: 05.11.2022)

approval of normative legal documents on the implementation of the Law of the Republic of Uzbekistan “On guardianship and patronage” (2014) and other normative legal acts on the subject.

The dependence of the research with the main priority areas of development of science and technology in the republic. Dissertation research work was carried out in accordance with the priority direction of the republican science and technology development I. “Formation of a system of innovative ideas and ways of their implementation in the social, legal, economic, cultural, spiritual and educational development of the information society and democratic state”

The extent of the study of the research problem. In our country the protection of the rights and legal interests of juveniles, prevention of violations by them, specific features of international standards on children’s rights, as well as procedural legal situations of juveniles were studied by D.I.Babajonova, Sh.K.Ganibayeva, M.Yu.Gasanov, Z.N.Esanova, F.L.Miruktamova, N.A.Ramazonova and B.A.Umirzakov.

Some aspects of the issues related to the improvement of the organizational and legal basis of the prosecutor’s supervision over the execution of legislation on juveniles were studied in the scientific works of A.T.Allamuratov, I.B.Djurayev, Z.S.Ibragimov, A.B.Komilov, O.M.Madaliyev, B.X.Polatov, F.X.Rakhimov, M.X.Rustamboev, B.S.Salomov, T.A.Umarov.

A number of specific aspects of the prosecutor’s supervision over the protection of the rights of juveniles and the enforcement of laws related to this area in the CIS member states were studied in the scientific works of A.S.Arutyunyan, S.L.Alekseyev, V.G. Bessarabov, V.I. Baskov, T.A.Vasileva, A.Yu.Vinokurov, Yu.E.Vinokurov, T.G.Voyevodina, A.V.Yermakov, V.N.Kalinin, A.Ya.Sukharyev, A.S.Yakubov and other scientists.

Foreign scientists N.Bratina, T.Dobrin, M.Jurichic, S.Paulin, S.Zupansic (Slovenia), T.Grisso, M.Levick, E.Scott, L.Steinberg (USA), C.Katerin, B.Howe (Canada), H.Herrnfeld (Germany) and others have researched specific issues of this topic.

In the Republic of Uzbekistan, the issues of organizing the prosecutorial supervision over the execution of the legislation on juveniles and improving its legal basis has not been specially researched, no separate monographic research has been undertaken.

The relevance of the dissertation research to the research plans of the higher education institution where the dissertation was completed. The subject of the dissertation was carried out within the framework of “Improving the organization of prosecutorial supervision over the execution of legislation on juveniles and its legal basis” in accordance with the plan of scientific research works of the Academy of Prosecutor General’s office of the Republic of Uzbekistan (2021-2022).

The aim of the research is the development of scientifically based proposals and recommendations on the issues of organizing prosecutorial supervision over the execution of legislation on juveniles and its legal basis.

Tasks of the research:

scientific and theoretical analysis of the concept and essence of the prosecutorial supervision over the execution of legislation on juveniles;

to analyze the purpose, tasks and specific features of the prosecutorial supervision over the execution of legislation on juveniles and to reveal its essence;

to research the legal basis of the prosecutorial supervision over the execution of legislation on juveniles;

to analyze the important directions of the prosecutorial supervision over the execution of legislation on juveniles, developing scientific and practical conclusions on eliminating existing errors and shortcomings in it;

to research the issues of improving the planning and organization of the prosecutorial supervision over the execution of legislation on juveniles;

protection of the rights and legal interests of juveniles by prosecution authorities in foreign countries, development of proposals for the introduction of advanced positive experiences into the legislation of our country and the activities of the prosecutor's office through a comparative legal study of the implementation of the prosecutor's supervision over the implementation of legislation in this field;

to analyze the activities of the competent agencies in the field of juveniles, to develop proposals to improve the effectiveness of the prosecutor's supervision in this field by identifying and eliminating violations that are constantly being committed;

developing reasonable proposals for the introduction of innovative approaches to the improvement of the prosecutor's supervision over the execution of legislation on juveniles by studying the existing organizational bases of the protection of the rights of juveniles in the prosecutor's office and prosecutorial supervision over the execution of legislation.

The object of the research is the social relations associated with the improvement of organization of the prosecutorial supervision over the execution of legislation on juveniles.

The subject of the research is normative-legal acts aimed at improving the organizational and legal regulation of the prosecutorial supervision over the execution of legislation on juveniles, law enforcement practice, legislation and practice of some foreign countries, as well as existing conceptual approaches in legal science, scientific and theoretical views.

Research methods. In this research the methods such as comparative-legal, complex study of scientific sources, sociological (questionnaire surveys), analysis of empirical material and statistical data, interpretation of legislation, observation, study of law enforcement practices were used as primary methods of the work.

The scientific novelty of the research is followings:

previous conviction for committing crimes against life, health, sexual freedom, family, youth and morals, life or health-threatening, torture and other cruel, inhuman or degrading treatment and punishment are defined as types of crimes which refusing guardianship and patronage;

in order to ensure the high-quality and full performance of the tasks entrusted to the commissions on children's issues, it is justified that the head of the secretariat of children's social protection issues should perform the role of the responsible secretary in the model composition of the territorial commissions of the Republic of Karakalpakstan, regions and Tashkent city and in the model composition of the district (city) commissions on children's issues, it is justified that the head of the department of social protection of children in the district administration should perform the duties of the responsible secretary, was scientifically based;

in order to fully realize the rights of orphans to housing, in cases where the allocation of residences to orphans is not ensured within the terms set by law the importance of the report which must be submitted by the district (city) prosecutor's office to the head of the district in respect to the violation of the law, the reasons for its origin and the elimination of the conditions that make it possible, is justified that the necessity of its introduction should be specified in the regulatory legal document directly regulating this field;

supervision over the execution of legislation on guardianship and patronage, protection of property and personal non-property rights and legal interests of juveniles under guardianship and patronage, organization of supervision over the execution of legislative documents on ensuring involvement in primary professional education, ensuring that children in need of social protection receive social assistance to supervise execution of legislation on the guarantees of the right to be, and to organize supervision over execution of legislation of the rights of juveniles in orphanages and children's towns and educational institutions of the Republic, to analyze the causes of physical injury to children and cruel treatment of children the need to define as the main tasks of the department of supervision over the execution of legislation of General prosecutor office, as well as the need to designate the Ministry of Higher and Secondary Special Education (with regard to professional education) as a supervision object of the Department is justified from a scientific and practical point of views.

The practical results of the research include the followings:

the goals and tasks of the prosecutorial supervision over the execution of legislation on juveniles are clarified, the legal basis of the prosecutorial supervision is researched and suggestions for improving the mechanisms of its organization are substantiated;

in order to ensure legality in the field of juveniles, a project of law has been developed to introduce the system of "monitoring over the execution of laws" into the Law of the Republic of Uzbekistan "On the Prosecutor's office";

the necessity of introducing amendments and additions to the order No. 139 "On improving the effectiveness of supervision over the implementation of legislation on juveniles" of the General Prosecutor of the Republic of Uzbekistan was substantiated and its project has been developed;

three topics have been authored within the framework of the methodical manual "Prosecutorial supervision over the execution of legislation on juveniles" which was

dedicated to the prosecutorial supervision over the execution of legislation on juveniles;

due to the high volume of directions and the amount of work in the field of juveniles, it is justified to establish the department of supervision over the execution of legislation on juveniles;

in order to simplify and improve the prosecutorial supervision over the execution of legislation on juveniles, it has been justified a digitalized electronic information system “Supervision over the execution of legislation” and developed a concept related to its performance.

Reliability of research results.

Conclusions presented at the end of each chapter of the dissertation research, as well as general conclusions (rules) reflected in the conclusion of the dissertation, proposals for improving the legislation and the development of law enforcement practice are based on the judicial power, prosecutorial supervision, organization of law enforcement activities and based on the existing theoretical views in the field of advocacy, international documents in this sphere, foreign law, national legislation, as well as law enforcement practice, and the results of public opinion polls. In addition, the study used the results of the study of 500 inspection and analysis materials and more than 2000 prosecutor’s supervision documents used in 2021-2022 on the supervision of the legislation on the social protection of juveniles by the prosecutor’s office of the Republic of Uzbekistan.

Scientific and practical significance of the research results. Scientific conclusions and proposals developed as a result of the research were used in the development of the laws of the Republic of Uzbekistan “On guardianship and patronage”, the Decree of the President of the Republic of Uzbekistan “On measures for the further improvement of the system of guarantees of the rights of the child”, Resolution No. 656 of the Cabinet of Ministers of the Republic of Uzbekistan dated October 25, 2021 “On additional measures for social support of orphans and children deprived of parental care”, the order of the General Prosecutor of the Republic of Uzbekistan № 228 regulation “On the department of supervision over the execution of the juvenile of the General Prosecutor’s office of the Republic of Uzbekistan” adopted on May 25, 2021.

Practical significance of the research results is determined by the fact that they can be used in the in the organization of the activities of the prosecutor’s office of the Republic of Uzbekistan, as well as in the preparation of various textbooks and manuals for students of the General Prosecutor’s office, Tashkent state university of law, law faculties, higher education institutions and law colleges passage of lectures and seminars of subjects “Constitutional Law”, “Prosecutor’s supervision”, “Law Enforcement Bodies”, “Child rights” study modules and other scientific researches in this field.

Implementation of the research results. The scientific results of the research were used in the followings:

proposal to previous conviction for committing crimes against life, health, sexual freedom, family, youth and morals, life or health-threatening, torture and

other cruel, inhuman or degrading treatment and punishment are defined as types of crimes which refusing guardianship and patronage is reflected in Parts 6 of the Article 22 of the Law of the Republic of Uzbekistan “On Guardianship and patronage”. (Act of the General Prosecutor’s office of the Republic of Uzbekistan No. 30/16-21-95 dated November 8, 2021). The adoption of this proposal previously served to establish the system of guardianship and patronage appointments by persons who committed a deliberate crime based on their social danger;

proposal to the head of the secretariat of children’s social protection issues should perform the role of the responsible secretary in the model composition of the territorial commissions of the Republic of Karakalpakstan, regions and Tashkent city and in the model composition of the district (city) commissions on children’s issues, and, the head of the department of social protection of children in the district administration should perform the duties of the responsible secretary is reflected in appendix 2, paragraph 19 and appendix 3, paragraph 15 of the Decree of the President of the Republic of Uzbekistan dated August 9, 2021 No. 6275 “On measures to further improve the system of guaranteeing children’s rights” (Act of the General Prosecutor’s office of the Republic of Uzbekistan No. 30/8-21-1139 dated August, 2021). The adoption of this proposal served to determine the procedure for performing the main tasks and functions of commissions on children’s issues;

proposal to the event that the provision of housing for an orphan child is not provided within the specified deadlines or delays are observed the prosecutor’s offices of the district (city) present a report to the head of the district (city) about the violation of the law, the reasons for its origin and the elimination of the conditions is reflected in paragraph 51 of the Regulation “On the procedure for providing housing to orphans and children deprived of parental care” which was approved Resolution of the Cabinet of Ministers of the Republic of Uzbekistan dated October 25, 2021 No 656. (Reference of the Department of Legal Support of the Cabinet of Ministers of the Republic of Uzbekistan). Adoption of this proposal served to prevention of violations of the law by authorized offices and officials in this field, as well as reliable protection of housing rights of orphans and children deprived of parental care;

proposals to the event that supervision over the execution of legislation on guardianship and patronage, protection of property and personal non-property rights and legal interests of juveniles under guardianship and patronage, organization of supervision over the execution of legislative documents on ensuring involvement in primary professional education, ensuring that children in need of social protection receive social assistance to supervise execution of legislation on the guarantees of the right to be, and to organize supervision over execution of legislation of the rights of juveniles in orphanages and children’s towns and educational institutions of the Republic, to analyze the causes of physical injury to children and cruel treatment of children, as well as the need to designate the Ministry of Higher and Secondary Special Education (with regard to professional education) as an object of supervision of the Department of Supervision over the Juvenile Law Enforcement of the General

Prosecutor's office was used in the development of Chapter 2 of the Regulation "On the Department of supervision over the execution of legislation on juveniles of the General Prosecutor office of the Republic of Uzbekistan" (Act of the General Prosecutor's office of the Republic of Uzbekistan No. 30/8-21-1140 of September 9, 2021). The adoption of this proposal served to effectively organize supervision in the field of juveniles by the Directorate of the General Prosecutor's Office and the regional prosecutor's office, and to fully determine the tasks that must be performed in this field.

Approbation of the research results. The results of this research were discussed at 4 scientific conferences, including 2 international and 2 national scientific conferences.

Publication of research results. A total of 17 scientific papers on the topic of the dissertation, including 9 (6 national and 3 foreign) in the scientific journals recommended for publication of the main scientific results of the dissertation and 8 scientific articles and theses in conference proceedings were published.

The structure and volume of the dissertation. The content of dissertation consists of an introduction, three chapters, conclusion, list of used literature and applications. The total size of the dissertation is 151 pages.

THE MAIN CONTENT OF THE DISSERTATION

In the introductory part of the dissertation work (annotation of the dissertation), the relevance and necessity of the research topic, correspondence of research to the main priorities of the development of science and technology of the republic, the level of study of the problem under study, the relevance of the dissertation topic to the research work of the higher education institution where the dissertation is completed, goals and objectives of research, object and subject, methods, scientific novelty and practical results, reliability of research results and their scientific and practical significance, introduction, approbation, publication of results, scope and structure of the dissertation are covered.

In the first chapter of the dissertation entitled "**Theoretical and legal foundations of the prosecutorial supervision over the execution of legislation on juveniles**", by analyzing the general concept of the prosecutorial supervision, the concept of the prosecutorial supervision over the execution of legislation on juveniles and its essence, purpose, tasks, characteristics, as well as the legal basis of the prosecutorial supervision have been researched in this area.

In particular, legal scientists (A.Komilov, S.Arutyunyan, A.Vinokurov, Yu.Vinokurov, B.Polatov, F.Rakhimov, M.Rustambayev, B.Korobeynikov, and others) opinions were analyzed and the concepts of authorship were developed based on it. According to the analysis, it was concluded that the concept of "prosecutorial supervision over the execution of legislation on juveniles has a special feature in some aspects, and it is directly related to the prevention and prevention of offenses.

In the research, the author paid attention to the fact that there are no clearly defined scientific and theoretical views in the theory of prosecutorial supervision and among legal scholars regarding the subject of prosecutorial supervision over the

execution of legislation on juveniles. Therefore, it is justified that the subject of the prosecutorial supervision in this field should be expressed based on the essence of the norms established in the Law “On the Prosecutor’s Office”.

Also, the issues of clearly defining the subject and object of the prosecutorial supervision over the execution of legislation on juveniles were studied and supporting the opinions of some legal scientists (S.Arutyunyan, Yu.Vinokurov, B.Polatov and others) in this regard, it has been justified that the supervision over the execution of legislation on juveniles the need to define as the main directions of activities of the prosecutor’s office.

In the dissertation the purpose, task and features of the prosecutorial supervision over the execution of legislation on juveniles were analyzed by a number of legal scientists’ opinions (A.Yermakov, A.Komilov, O.Kapinus, B.Polatov, A.Palamarchuk, F.Raximov, K.Skvortsov). Based on the results of the analysis, it was concluded that the purpose of the prosecutorial supervision over the execution of legislation on juveniles is to ensure legality in this area, the rule of law and the protection of the rights and freedoms of juveniles in the country, and to prevent offenses between them. At the same time, a scientific and theoretical conclusion was put forward that the goal of prosecutorial supervision over the execution of legislation on juveniles is achieved through the implementation of the tasks facing the supervision activity.

Also, the researcher came into conclusion that the legal bases of the prosecutorial supervision over the execution of legislation on juveniles not only the Constitution of the Republic of Uzbekistan, which is an important legal guarantee of the rights and legal interests of juveniles, the laws and regulations aimed at regulating this area, as well as the Law of the Republic of Uzbekistan “On the Prosecutor’s office” and orders and instructions of the General prosecutor, which is considered direct legal bases of organizing prosecutorial supervision in this field.

Comparative analysis of the advanced experience of developed foreign countries in the protection of juvenile rights, advanced experience and specific aspects of ensuring their rights and legal interests by state agencies and prosecutor’s offices with our national legislation, it has been justified the needs to introduce the “principle of the special legal status of juveniles” into the legislative norms aimed at ensuring the guarantees of the rights of juveniles, protecting their rights and legal interests.

In the second chapter of the dissertation entitled “**Actual issues of the organization of the prosecutorial supervision over the execution of legislation on juveniles**” which analyzed the organization of the prosecutorial supervision over the execution of legislation on juveniles, the analysis of its main directions and some problems and deficiencies arising in the practice of the prosecutorial supervision and their elimination are researched.

In this chapter, the supervision practice of the prosecutor’s office over the execution of the legislation on juveniles in 2020-2021 is analyzed, and identified some problems related to its implementation. In particular, failure to correctly and completely select supervision objects when organizing inspections, sufficient quality

structure of inspection plans, organization of control activities regarding the execution of normative legal documents that have lost their validity, as well as non-compliance with the requirements of the current legislation in the application of prosecutor's documents, it is substantiated that it has its negative impact on the effective organization of prosecutorial supervision in this area. Based on the analyses, the author recommended the need to develop a single platform that regulates the processes associated with the implementation of inspections in order to ensure the full and high-quality implementation of supervision measures in this area of the prosecutor's office, which includes each direction, object and subject of supervision of this area, issues that should be studied in it.

At the same time, as a result of the analysis of scientific works of scientists (A.Vinokurov, A.Komilov, U.Mingboyev and others), the author came to the conclusion that the effectiveness and responsiveness of the activities of the prosecution authorities in this area is directly related to the legal, justified and qualitative nature of the prosecutor's supervision documents used by prosecutors. Therefore, in order to ensure the quality and validity, legality of the documents of the prosecutor's supervision, to improve the issues related to its application, it was concluded that at the Academy of the General prosecutor's office it is necessary to develop a training module for employees of the prosecutor's office named "application of the documents of the prosecutor's supervision" and systematically organize training courses within it.

In addition, as a result of studying the scientific-practical and theoretical literature on the prosecutorial supervision, according to the researcher, for proper planning of cases in the organization of prosecutorial supervision over the execution of legislation on juveniles, quality and complete implementation of inspections and ensuring their effectiveness, to correctly assess the state of legality in supervision objects, to be able to identify existing deficiencies and apply appropriate measures to eliminate them, as well as the it is necessary to develop methodological and practical guides for the employees of prosecutor's offices performing activities in this direction, which includes the order, methods, tactics and methodology of implementation of supervision measures and it is considered appropriate to use in the prosecutor's office for the formation of a single practice in this area.

Also, based on the results of legal scientists (E.Islamova, R.Kryuchkov, E.Malevskaya, B. Polatov, T.Umarov,) and the results of opinions respondents a social survey participants researcher noted that the main directions of the prosecutor's office in this field are social protection of juveniles, supervision over the implementation of the legislation on the appointment of guardianship and patronage.

Within the framework of the research work, the situation of the implementation of legislation on the appointment of guardianship and patronage over juveniles is analyzed on the basis of practical examples, according to it, it was determined that parents abandon their children and go to foreign countries for a long period of time for a number of reasons, which has a negative effect on the development and education of juveniles. Formulated on these analyses, the researcher put forward

proposals elicited from the implementation of the issues of responsibility for parents and other persons who leave without appointing a guardian or patronage for their child into the national legislation.

The author were analyzed the issues related to the organization of prosecutor's supervision over the implementation of legislation on juveniles, as a result of which came to the conclusion about the wide coverage of this area, insufficient staff of operational personnel operating in this direction in the territorial prosecution authorities. In order to increase the effectiveness of prosecutorial supervision in this direction, the expediency of assigning the status of a "department" to the existing 9th branch (department of supervision over the execution of legislation on juveniles) in the territorial prosecution authorities, given additional state units based on the volume of their work at the cross-territory. While 43.2% of respondents who participated in the survey noted that insufficient number of operational personnel in the industry negatively affects the implementation of prosecutor's supervision in this area, 81% of respondents indicated the need to establish control departments in the territorial prosecutor's office for the implementation of legislation on juveniles.

In the third chapter of the dissertation entitled **"Issues of improving the effectiveness of the prosecutorial supervision over the execution of legislation on juveniles"**, it has been researched issues protection of the rights and legal interests of juveniles by prosecution authorities, the experience of foreign countries in the organization of prosecutorial supervision over the execution of legislation, as well as introducing innovative approaches to increase the effectiveness of prosecutor supervision, improvement of the departmental control activities of competent agencies in this field.

The experience of developed countries (USA, Germany, France, Japan, etc.) was studied in the research work, and it was noted that the prosecutor's offices of these countries do not have a supervision function over the execution of legislation. This is justified by the fact that these countries have a long historical and legal system, citizens respect the laws, and trust the courts.

The researcher analyzed the experience of foreign countries (USA, Germany, Belgium, Poland, Sweden, Finland, Slovenia, Georgia, Japan, South Korea, Kazakhstan) and as a result of the analysis, in the future, introducing a system that receives any information about any cases of harassment and violence against juveniles and about unsupervised and unattended juveniles through the 24/7 "Emergency call-112" system of mobile operators and implements the necessary urgent measures and it was justified that the prosecutorial supervision should be carried out electronically in this system.

Based on the experience of foreign countries (Russia, Kazakhstan, Belarus) and the results of a social survey conducted by the researcher among 140 employees of the prosecutor's office, the need to improve the national legislation on the protection of juveniles from information harmful to their health and the need to improve the activities of the prosecutor's office was recommended. In particular, although the legal framework for protecting juveniles from information harmful to their health has been formed in our country, it has been determined that the mechanism for

organizing the prosecutorial supervision over the execution of legislation, the legal norms regulating it, are not reflected in the legal documents which define the activities of the prosecutor's office in this area. Therefore, the author came to the conclusion that it is necessary to introduce the legislation on the protection of information harmful to the health of juveniles as a separate line of investigation of the prosecutor's office and to include it in the table of reports of the "P" form of the prosecutor's office.

In addition, based on the study of the experience of foreign countries and practice of prosecutorial supervision, it was recommended that the need to establish responsibility for the violation of the legislation on the protection of children from harmful information to their health to the Code of Administrative Responsibility of the Republic of Uzbekistan. At the same time, protection of juveniles from various information and propaganda harmful to their health, spiritual and moral development is considered one of the main criteria for realizing the rights of juveniles, and the author recommended to sign on article 4 of the Law of the Republic of Uzbekistan "On Guarantees of children's rights" defines protection of children from information that negatively affects their health as the main directions of the state policy on the protection of children's rights, it is also proposed to supplement this Law with Article 16¹ entitled "Guarantee of protection of the child from information that negatively affects his health".

In the research work, the cases of violations of the law committed in the field of juveniles were studied on the basis of the practice of prosecutorial supervision, and as one of the main reasons for the occurrence of cases of violations of this law, it was concluded that departmental control in competent state bodies and agencies in this area was not sufficiently organized. This conclusion was confirmed on the basis of the results of a social survey conducted within the framework of the research work (about 30% of respondents expressed dissatisfaction with the activities of authorized ministries and departments of departmental control in ensuring legality in the field of juveniles).

At the same time, the reasons for violations of the law in the competent ministries and agencies in the field of juveniles are analyzed and as its main reasons, firstly, the insufficient organization of cooperation between the prosecutorial supervision and departmental control in preventing cases of law violations, secondly, the lack of proper organization of departmental control in these agencies, and thirdly, the fact that officials do not approach their duties with due responsibility.

The researcher concluded that the goal of protecting the rights and legal interests of juveniles, preventing violations of the law in this area, and ensuring the rule of law cannot be achieved only by the efforts of the prosecutor's office. In this regard, the author's point of view is close to the views of legal scholars such as L.Akimov, D.Mirazov and others in the research work, it was justified that the effectiveness of the prosecutorial supervision can be achieved by improving the supervision activities of authorized state bodies, organizations and agencies that directly implement departmental control in the field of juveniles. In this case, the advantages of the implementation of prosecutorial supervision through a system of

mutual information exchange on the results of all inspections and studies, surveys carried out through departmental control, including cases where there are signs of an administrative offense and a crime, were substantiated.

According to the researcher, the main goal pursued by the prosecutor's supervision measures carried out by the prosecution authorities is not to deal with the consequences by identifying cases of violation of the law and bringing to justice the persons who committed it, but to prevent the occurrence of such violations of the law, as well as to prevent them early. Therefore, supporting the opinions of legal scholars (F.Bakaeva, A.Saidov, etc.) that monitoring is important in early detection and prevention of law violations, author recommended to supplement the Law of the Republic of Uzbekistan "On the Prosecutor's Office" with Article 21¹ entitled "Monitoring over the execution of laws".

Currently, in our country, digitization of the activities of every sector is considered as one of the priority tasks, the opinions of scientists and practitioners (S. Adilxodjaeva, M. Boboev, I. Djuraev, V. Jak, V. Isaenko, D. Remezov, S. Sadikov, Yu. Yakubina,) are analyzed regarding the need to digitize the activities of prosecutor's offices, it was concluded that it is necessary especially the prosecutor's supervision over the implementation of legislation, and the verification of the implementation of legislation in the field of juveniles is carried out remotely through a digitalized electronic platform.

In addition, it was proposed to introduce a "risk analysis" system in prosecutor's offices in order to increase the efficiency of prosecutorial supervision, improving the legal situation in the field over the execution of legislation on juveniles, to properly plan supervision activities, and also to regularly ensure legality in this field. This proposal was also confirmed by the results of the conducted social survey (70% of respondents expressed their opinion about the need to introduce a system of "risk analysis" *in the direction of supervision of the prosecutor's office over the implementation of legislation in the field of juveniles*). *According to the results of the public survey, 70.5 percent of the respondents confirmed that the proposal of the prosecutor's office to introduce the "risk analysis" system in the field of juveniles is reasonable.* This system is based on the fact that it allows prosecutors to organize inspections not in any direction of the juvenile sphere, but in those areas continuous and systematic in which cases of violations of the law are regularly committed.

CONCLUSION

As a result of the dissertation research on the topic "Organization of prosecutorial supervision over the execution of the legislation on juveniles and improvement of its legal basis", the following conclusions of scientific, theoretical and practical importance were reached:

I. Scientific-theoretical conclusions and suggestions regarding the prosecutor's supervision:

1. Prosecutorial supervision over the execution of legislation on juveniles – is the activity within the framework of the powers granted by the Constitution and the law, the prosecutor’s office carries out independently from state agencies, timely identification and elimination of cases of violations of the law in the field of juveniles, prevention and prevention of offenses, identification of persons who have committed offenses is the activity of bringing responsibility in order and carrying out supervision over the clear and uniform execution of legislation in the field.

2. The objectives and tasks of the prosecutorial supervision over the execution of legislation on juveniles were explained from a scientific, theoretical and practical point of view. The goal of the prosecutorial supervision over the execution of legislation on juveniles is achieved by the realizing of the tasks in supervision activity. It was concluded that the goal is the result achieved by the implementation of certain plans, events and actions, and the task consists of the measures and actions that must be implemented to achieve this goal.

3. In order to prevent cases of violations of the law in the activities of the implementation of prosecutorial supervision over the execution of legislation on juveniles, to identify and eliminate them early, to organize prosecutor’s checks not in the desired direction, but in those areas where violations of the law are committed many and regularly, the specific features of the introduction of the “risk analysis” system in the prosecutor’s office were substantiated from a scientific and practical point of view.

4. A scientific conclusion was reached there are three main features of the prosecutorial supervision over the execution of legislation on juveniles: firstly, all-embracing of the directions of the prosecutor’s supervision in this field, secondly, juveniles are a category that needs additional guarantees compared to others in the protection of their rights and legal interests, and thirdly, this activity is not only the detection of law violations and offenses and the application of measures of influence, but also the prevention of offenses and criminality among juveniles, implementation of preventive measures.

5. It is proposed the need to introduce the “principle of the special legal status of juveniles” into the legislative documents regulating the activities of state agencies charged with the task of protecting the rights of juveniles, including prosecution bodies.

II. Recommendations for improving the legislative acts:

1. Based on the amendments and additions to Article 4 of the Law of the Republic of Uzbekistan “On the Prosecutor’s Office”, it is proposed to establish the prosecutorial supervision over the execution of legislation on juveniles as one of the main directions of the activities of the prosecutor’s office in order to effectively organize the prosecutorial supervision over the execution of legislation.

2. Even though, according to the Labor Code of the Republic of Uzbekistan, it is established that a juvenile who has reached the age of fifteen is allowed to be employed with the written consent of one of his parents or one of his substitutes, the Civil Code of the Republic of Uzbekistan stipulates that juveniles between fourteen

and eighteen years of age have the right to dispose of their salary, stipend and other income independently without the consent of their parents, adoptive parents and guardians. Therefore, taking into account the requirements of the labor legislation, it is appropriate to define the issue of the disposal of the salary of a juveniles as a separate clause and set the minimum age to fifteen years.

3. Among the powers of the prosecutor defined in article 22 of the law of the Republic of Uzbekistan “On the Prosecutor’s office”, it is proposed to include the prosecutor, in the process of exercising supervision over the execution of laws, within his competence, has the right to cooperate with other government agencies in ensuring legality and protecting the rights of citizens, and that such cooperation can be based on mutually developed joint arrangements.

4. It is proposed to supplement the Law of the Republic of Uzbekistan “On the Prosecutor’s office” with the new Article 21¹ **“Monitoring over the execution of laws”** in the following edition:

“Article 21¹ Monitoring over the execution of laws

Monitoring over the execution of laws is carried out by analyzing statistical and other indicators, departmental control data, which are constantly provided by ministries and agencies, including by using information and communication technologies and (or) directly on site.”

5. It is proposed to supplement the Article 21 Law of the Republic of Uzbekistan “On the Prosecutor’s office” with the following edition “verification of the execution of laws can be carried out remotely through a digitized electronic platform”, as well as to supplement the words “directly or through a protected special electronic information system” after the word “information” in the second paragraph of Article 22.

6. In order to bring persons to administrative responsibility who are guilty of violating the legislation on the protection of children from harmful information to their health, it is proposed to supplement the Code of the Republic of Uzbekistan about the administrative responsibility with the new Article 46³ **“Violation of the legislation on protection of children from information harmful to their health”** in the following edition:

“46³. Violation of the legislation on protection of children from information harmful to their health

Violation of legal requirements on protection of children from information harmful to their health, -

confiscation of the material which was the tool of making or direct material of administrative offense, attracts imposing of penalty on citizens three up to seven, and on officials - ten up to thirty basic settlement sizes.

7. It is proposed to supplement the Article 4 of the Law of the Republic of Uzbekistan “On Guarantees of Children’s Rights” with the main directions of the state policy on the protection of children’s rights about ensuring protection of children from harmful information to their health, and to supplement with the new Article 16¹ “Guarantee of protection of children from harmful information to their health” in the following edition:

“16¹. Guarantee of protection of children from harmful information to their health

The state guarantees the protection of children from harmful information to their physical, mental and social health”.

III. Conclusion and recommendations aimed at improving the supervisory activities of prosecutor’s offices over the execution of legislation on juveniles:

1. It was substantiated that the effectiveness of prosecutorial supervision can be achieved by improving the supervision activities of authorized organizations and departments that fulfil direct departmental control in the field of juveniles. In this case, the advantages of the implementation of prosecutorial supervision through a system of mutual information exchange on the results of all inspections, surveys carried out through departmental supervision, including cases where there are signs of an administrative offense and a crime, were substantiated.

2. It was concluded that in the digitization of “P” form reports in the prosecutor’s office, it is necessary to include an electronic collection of all inspection and study materials in the reports, and to regularly study the legality, validity and quality of the prosecutor’s supervision documents used by lower-ranking prosecutors should be regularly studied electronically by higher-ranking prosecutors.

3. It was concluded that it is necessary to create a special separate section “9th Network investigation” in the implementation of the prosecutorial supervision over the execution of legislation on juveniles in the existing electronic information system of “Prosecutor’s supervision” of the General prosecutor office, in order to methodically ensure the activity of prosecutors in this field which will provide objects of inspection in each direction of the prosecutorial supervision over the execution of legislation on juveniles, maintaining and updating the electronic register of mandatory requirements (inspection indicators) and their legal bases that must be studied in supervision objects.

4. It was concluded that the scope of the prosecutorial supervision over the execution of legislation on juveniles, as well as the insufficiency of the employee working in this direction in the regional prosecutor’s office and in order to improve the effectiveness of the prosecutorial supervision in this direction, it has been justified the expediency of giving the existing 9th branch (department of supervision over the execution of legislation on juveniles) of the regional prosecutor’s office the status of “department” based on the scope of their work and creating additional state units.

5. Analyzing the experiences of developed foreign countries in protecting the rights and legal interests of juveniles, as well as the recommendations of international legal documents on children’s rights, the need to introduce the “juvenile justice” system in our country was justified.

6. It was substantiated that any information concerning cases of harassment and violence against juveniles, as well as about uncontrolled and unattended juveniles, should be carried out in electronic form in the future through the system “Emergency call-112”, which will be accomplished around the clock by mobile operators, and the implementation of the necessary operational measures and the supervision of the prosecutors.

7. It is proposed to supplement part 5.9 Order No. 139 of the General Prosecutor of the Republic of Uzbekistan “On improving the effectiveness of supervision activities over the execution of legislation on juveniles” with the new second paragraph in the following edition:

“Establish effective supervision over the execution of legislation on protection from harmful information to the health of juveniles”.

Also, as one of the main tasks of the Department of supervision over the execution of legislation on juveniles, it is appropriate to define the supervision over the execution of legislation was concluded that the need for protecting juveniles from harmful information to their health.

**НАУЧНЫЙ СОВЕТ DSc. 31/31.12.2020.Уч.67.01 ПО ПРИСУЖДЕНИЮ
УЧЕНЫХ СТЕПЕНЕЙ ПРИ АКАДЕМИИ ГЕНЕРАЛЬНОЙ
ПРОКУРАТУРЫ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН**

**АКАДЕМИЯ ГЕНЕРАЛЬНОЙ ПРОКУРАТУРЫ
РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН**

ИБРАГИМОВ ДИЁРБЕК ШУХРАТ УГЛИ

**ОРГАНИЗАЦИЯ ПРОКУРОРСКОГО НАДЗОРА ЗА ИСПОЛНЕНИЕМ
ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА О НЕСОВЕРШЕННОЛЕТНИХ И
СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ЕЁ ПРАВОВЫХ ОСНОВ**

12.00.07 — Судебная власть. Прокурорский надзор. Организация деятельности
правоохранительных органов. Адвокатура

**АВТОРЕФЕРАТ
диссертации доктора философии (PhD) по юридическим наукам**

Ташкент – 2022 год

Тема диссертационной работы доктора философии (PhD) зарегистрирована в Высшей аттестационной комиссии при Кабинете Министров Республики Узбекистан за номером B2021.1.PhD/Yu487

Диссертация выполнена в Академии Генеральной прокуратуры Республики Узбекистан.

Автореферат диссертации на трех языках (узбекском, английском и русском, (резюме) размещен на веб-сайте Научного совета (www.proacademy.uz) информационно-образовательном портале «Ziyonet» (www.ziyonet.uz).

Научный руководитель:	Пулатов Бахтиёр Халилович доктор юридических наук, профессор
Официальный оппоненты:	Джураев Ихтиёр Бахтиёрович доктор юридических наук, доцент
	Рамазанова Наргиза Абдурашидовна доктор философии по юридическим наукам
Ведущая организация:	Центр повышения квалификации юристов при Министерстве юстиции Республики Узбекистан

Защита диссертации состоится 25 января 2023 г. в 10:00 на заседании научного совета DSc. 31/31.12.2020.Yu.67.01 при Академии Генеральной прокуратуры Республики Узбекистан (Адрес: 100047, г. Ташкент, Мирабадский район, ул. Шахрисабз, д. 42. Тел.: (99871) 202-04-96; факс: (99871) 233-35-81; e-mail: info@proacademy.uz).

С диссертацией можно ознакомиться в Информационно-ресурсном центре Академии Генеральной прокуратуры Республики Узбекистан (зарегистрирована под №19). (Адрес: 100047, г. Ташкент, Мирабадский район, ул. Шахрисабз, д. 42, e-mail: info@proacademy.uz).

Автореферат диссертации разослан 12 января 2023 г.

Д.М.Миразов
Заместитель председателя Научного совета по присуждению ученых степеней, доктор юридических наук, профессор

Л.Х. Исоков
Секретарь научного совета по присуждению ученых степеней, доктор юридических наук, доцент

Ф.Х.Рахимов
Председатель научного семинара при Научном совете по присуждению ученых степеней, доктор юридических наук, профессор

ВВЕДЕНИЕ (аннотация диссертации доктора философии (PhD))

Цель исследования. Разработка научно обоснованных предложений и рекомендаций по вопросам организации прокурорского надзора за исполнением законодательства о несовершеннолетних и совершенствовании его правовых основ.

Объектом исследования являются правоотношения, связанные с организацией прокурорского надзора за исполнением законодательства о несовершеннолетних и его совершенствованием.

Научная новизна исследования заключается в следующем:

доказано, что наличие ранней судимости за совершение преступлений против жизни, здоровья, половой свободы, семьи, молодежи и нравственности, опасных для жизни или здоровья, пыток и других жестоких, бесчеловечных или унижающих достоинство видов обращения и наказания, можно определить как виды преступлений, которые исключают опеку и попечительство;

обосновано, что в целях обеспечения качественного и полного выполнения задач, возложенных на комиссии по делам детей, в типовой структуре региональных комиссий Республики Каракалпакстан, областей и города Ташкента по вопросам детей, задачи возложенные на ответственного секретаря должен выполнять начальник секретариата по вопросам социальной защиты детей, а в типовой структуре районных (городских) комиссий по делам детей задачи возложенные на ответственного секретаря должен выполнять начальник отдела по вопросам социальной защиты детей при районном хокимияте;

обосновано, что в целях полной реализации прав детей-сирот на жилище, в случаях, когда выделение жилого помещения детям-сиротам не обеспечивается в установленные законодательством сроки, районные (городские) прокуратуры должны представлять районным (городским) хокимам информацию о нарушении закона, причины его возникновения и устранение условий, и обоснована необходимость того, что его введение должно быть указано в самом нормативно-правовом документе, непосредственно регулирующем данную сферу;

на научно-практическом уровне обосновано то, что надзор за исполнением законодательства об опеке и попечительстве, защите имущественных и личных неимущественных прав и законных интересов несовершеннолетних, находящихся под опекой и попечительством, организация надзора за исполнением законодательных документов по обеспечению вовлеченности в начальное профессиональное образование, вопрос обеспечения нуждающихся в социальной защите, получение ими социальной помощи, контроль за исполнением законодательства о гарантиях права на существование и организацией контроля за реализацией прав несовершеннолетних в детских домах и детских городках и образовательных учреждениях республики, анализ причин телесных повреждений детей и жестокого обращения с детьми, должны стать объектом надзора Министерства высшего и среднего специального

образования и Департамента по надзору над исполнением законодательства о несовершеннолетних при Генеральной прокуратуре (в части профессионального образования).

Внедрение результатов исследования. Научные результаты исследования были использованы следующим образом:

предложение о том, что наличие ранней судимости за совершение преступлений против жизни, здоровья, половой свободы, семьи, молодежи и нравственности, опасных для жизни или здоровья, пыток и других жестоких, бесчеловечных или унижающих достоинство видов обращения и наказания, можно определить как виды преступлений, которые исключают опеку и попечительство выразилось в внесении изменений и дополнений в пункт 6 статьи 22 Закона Республики Узбекистан «Об опеке и попечительстве» (справка Генеральной прокуратуры Республики Узбекистан за № 30/16-21-95 от 8 ноября 2021 года). Принятие этого предложения послужило определению системы опеки и назначения попечительства лицами, совершившими преступления с умыслом, исходя из их общественной опасности;

предложение о том, что в типовой структуре региональных комиссий Республики Каракалпакстан, областей и города Ташкента по вопросам детей, задачи возложенные на ответственного секретаря должен выполнять начальник секретариата по вопросам социальной защиты детей, а в типовой структуре районных (городских) комиссий по делам детей задачи возложенные на ответственного секретаря должен выполнять начальник отдела по вопросам социальной защиты детей при районном хокимияте нашли свое отражение в 19 пункте Приложения №2 а также в 15 пункте Приложения №3 к Указу Президента Республики Узбекистан за №УП-6275 от 9 августа 2021 года “О мерах по дальнейшему совершенствованию системы обеспечения гарантий прав ребенка” (справка Генеральной прокуратуры Республики Узбекистан за №30/8-21-1139 от 9 августа 2021 года). Принятие этого предложения послужило определению порядка выполнения основных задач и функций комиссий по делам детей;

предложение о том, что в случаях, когда выделение жилого помещения детям-сиротам не обеспечивается в установленные законодательством сроки, районные (городские) прокуратуры должны представлять районным (городским) хокимамам представление о нарушении закона, причинах его возникновения и устранения условий было учтено в 51 пункте Положения “О порядке устройства детей-сирот и детей, оставшихся без попечения родителей” утвержденного Постановлением Кабинета Министров Республики Узбекистан за №656 от 25 октября 2021 года (Справка Управления юридического обеспечения Кабинета Министров Республики Узбекистан). Принятие данного предложения послужило предупреждению нарушений законодательства компетентными органами и должностными лицами в данной сфере, а также обеспечению надежной защиты прав на жилище детей-сирот и детей, лишенных родительской опеки;

предложение о том, что надзор за исполнением законодательства об опеке и попечительстве, защите имущественных и личных неимущественных прав и законных интересов несовершеннолетних, находящихся под опекой и попечительством, организация надзора за исполнением законодательных документов по обеспечению вовлеченности в начальное профессиональное образование, вопрос обеспечения нуждающихся в социальной защите, получение ими социальной помощи, контроль за исполнением законодательства о гарантиях права на существование и организацией контроля за реализацией прав несовершеннолетних в детских домах и детских городках и образовательных учреждениях республики, анализ причин телесных повреждений детей и жестокого обращения с детьми, должны стать объектом надзора Министерства высшего и среднего специального образования и Департамента по надзору над исполнением законодательства о несовершеннолетних при Генеральной прокуратуре, было использовано при разработке главы №2 Положения “Об Управлении по надзору за исполнением законодательства о несовершеннолетних Генеральной прокуратуры Республики Узбекистан” утвержденного Приказом Генерального прокурора Республики Узбекистан за №228 от 25 мая 2021 года (Справка Генеральной прокуратуры Республики Узбекистан за № 8-21-1140 от 9 сентября 2021 года). Принятие данного предложения послужило эффективной организации надзора в сфере несовершеннолетних со стороны Управления Генеральной прокуратуры и областной прокуратуры, а также более полному определению задач, которые должны выполняться в этой сфере.

ЭЪЛОН ҚИЛИНГАН ИШЛАР РЎЙХАТИ
СПИСОК ОПУБЛИКОВАННЫХ РАБОТ
LIST OF PUBLISHED SCIENTIFIC WORKS

I бўлим (I part; I часть)

1. Ibragimov D.SH. Improvement of departmental control of competent authorities in the field of juveniles, as an important factor in increasing the efficiency of prosecutorial supervision of execution of the laws in this area // International journal “ProAcademy”, The Academy of the General prosecutor’s office of the Republic of Uzbekistan Vol. 2022: Iss. 1, Article 1.

2. Ibragimov D.SH. Issues for improving the organization of prosecutor's overview of the implementation of judicial legislation // Ўзбекистон прокуратураси: кеча, бугун ва эртага” мавзусида халқаро илмий-амалий конференция материаллари тўплами. II жилд // Масъул муҳаррирлар Е.В.Коленко, ю.ф.д., проф. М.М.Мамасиддиқов. – Т.: “EFFECT-D”. 2022. Б. 340-345. (Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация комиссияси Раёсатнинг 2021 йил 30 ноябрдаги хатига асосан конференция материаларида чоп этиладиган инглиз тилидаги мақолалар диссертациялар асосий илмий натижаларини чоп этиш тавсия этилган илмий ишлар рўйхатига киритилган хорижий илмий нашрларда чоп этилган илмий мақолага тенглаштирилган).

3. Ibragimov D.SH. Impact of migration on minor’s development // “Мамлакатимизда миграция соҳасидаги давлат бошқарувининг долзарб масалалари” мавзусидаги халқаро илмий-амалий онлайн конференция материаллари тўплами / Масъул муҳаррирлар М.М.Мамасиддиқов, Л.Х.Исоқов. –Тошкент: Бош прокуратура Академияси, Т: 2021. Р. 59-63. (Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация комиссияси Раёсатнинг 2020 йил 30 ноябрдаги 288/14-сонли қарорига биноан, тўпلامда инглиз тилида нашр этилган мақолалар диссертациялар асосий илмий натижаларини чоп этиш тавсия этилган илмий нашрлар рўйхатига киритилган хорижий илмий нашрларда чоп этилган илмий мақолаларга тенглаштирилган).

4. Ибрагимов Д.Ш. Вояга етмаганлар ҳақидаги қонунчилик ижроси устидан прокурор назоратини ташкил этишда инновацион ёндашувлар // Ўзбекистон Республикаси Бош прокуратура Академияси Ахборотномаси №1 (45) 2021. Б. 84-89. (12.00.00; №11).

5. Ибрагимов Д.Ш. Вояга етмаганлар ҳақидаги қонунчилик ижроси устидан прокурор назоратининг ҳуқуқий асослари // Тошкент давлат юридик университети “Юриспруденция” илмий-амалий журнали. 2021/2. Б. 66-75. (12.00.00; №15).

6. Ибрагимов Д.Ш. Вояга етмаганлар ҳақидаги қонунчилик ижроси устидан прокурор назоратини рақамлаштириш // Республика болалар

ижтимоий мослашув маркази “Бола ва замон” журнали 2/2021. Б. 5-8. (12.00.00; №1).

7. Ибрагимов Д.Ш. Вояга етмаганлар ҳақидаги қонунчилик ижроси устидан прокурор назоратининг мақсади, вазифалари ва унинг ўзига хос хусусиятлари // Ўзбекистон Республикаси Бош прокуратура Академияси Ахборотномаси №3 (47) 2021. Б. 89-94. (12.00.00; №11).

8. Ибрагимов Д.Ш. Вояга етмаганлар соҳасида қонунийликни таъминлашда прокурор назорати ва идоравий назорат ўртасидаги ўзаро ҳамкорликни такомиллаштириш масалалари // Тошкент давлат юридик университети “Юриспруденция” илмий-амалий журнали. 2022/1. Б.114-123. (12.00.00; №15).

9. Ибрагимов Д.Ш. Вояга етмаганлар ҳақидаги қонунчилик ижроси устидан прокурор назорати самарадорлигини оширишнинг айрим масалалари // Ҳуқуқий тадқиқот журнали / Журнал правовых исследований / Journal of Law Research // 2020 йил 4-Махсус сон. Б. 72-80. (12.00.00; № 19)

10. Ibragimov D.SH. The experience of foreign countries in the organization of prosecutorial supervision over the execution of legislation on juveniles // INTERNATIONAL CONFERENCE: PROBLEMS AND SCIENTIFIC SOLUTIONS. 2022 Australia, Melbourne. P. 256-261.

11. Ибрагимов Д.Ш. Вояга етмаганларни уларнинг соғлиғига зарар етказувчи ахборотдан химоя қилишда прокурор назоратини такомиллаштириш масалалари // Республика болалар ижтимоий мослашув маркази “Бола ва замон” журнали 4/2022. Б. 32-33.

II бўлим (II part; II часть)

12. Пулатов Б.Х, Ибрагимов Д.Ш. Мамлакатимизда прокуратура органлари томонидан вояга етмаганларнинг ҳуқуқлари ва қонуний манфаатларини таъминлашнинг ҳуқуқий мақоми // “Юридик фан ва ҳуқуқни қўллаш амалиётининг долзарб муаммолари: одил судлов ва юридий ёрдам имкониятлари” мавзусидаги халқаро-амалий конференция материаллари тўпламлари. –Т.: “LESSON PRESS”. 2022. Б. 416-426.

13. Ibragimov D.SH. The prosecutor’s control over the execution of legislation on minors // Ёш олимлар илмий мақолалар тўплами. – Тошкент, “TOP IMAGE MEDIA” 2021. Б.125-127.

14. Ибрагимов Д.Ш. Вояга етмаганлар ҳақидаги қонунчилик ижроси устидан прокурор назоратининг мақсади // Юридик фан ва ҳуқуқни қўллаш амалиётининг долзарб муаммолари. “Ёш олимлар минбари”. Илмий-амалий конференция материаллари. I жилд // –Т.: “Lesson press”. 2021. Б. 169-175.

15. Ибрагимов Д.Ш. Вояга етмаганлар соҳасида ваколатли идораларнинг идоравий назорат фаолиятини такомиллаштириш ва бу орқали мазкур соҳада прокурор назорати самарадорлигини ошириш масалалари // Жиноят ва жиноят – процессуал қонунчилигини такомиллаштиришнинг айрим масалалари. Халқаро илмий-амалий конференция материаллари. –Т.: “LESSON PRESS”. 2022. Б. 97-105.

16. Азизов Н.А, Ибрагимов Д.Ш. Вояга етмаганларнинг меҳнат ҳуқуқларига оид қонун ҳужжатлари ижроси устидан прокурор назоратини ташкил этиш масалалари // Давлат ва жамоат эҳтиёжлари учун ер участкаларининг олиб қўйилиши муносабати билан мулкдорларга етказилган зарарни ундиришга оид суд амалиётидаги муаммолар” мавзусидаги халқаро конференция материаллари тўплами. -Тошкент. 2021. Б. 296-307.

17. Пулатов Б.Х, Ибрагимов Д.Ш. Ўзбекистон Республикаси прокуратура органлари фаолиятида қонун устиворлиги ва адолат бош мезон // Ўзбекистон Республикаси Ички ишлар вазирлиги Тергов департаментининг “Тергов амалиёти” ҳуқуқий, илмий-амалий журнали. 1/2022. Б. 72-80.

Автореферат “Бош прокуратура Академияси Ахборотномаси” журнали таҳририятида таҳрирдан ўтказилиб, ўзбек, рус ва инглиз тилларидаги матнлар ўзаро мувофиқлаштирилди.

Босишга рухсат этилди: 12.01.2023
Бичими: 60x84 1/8 «Times New Roman»
гарнитурда рақамли босма усулда босилди.
Шартли босма табағи 3. Адади: __. Буюртма: № __

100060, Тошкент, Я. Фуломов кўчаси, 74.
Тел.: +998 90 9722279, www.tiraj.uz

«TOP IMAGE MEDIA»
босмаҳонасида чоп этилди.